

Digital teknik blir teaterns fjärde ben *Filmbranschen kritisk till momsfinansiering* *Bredd skapar frihet för Sharon Dyll*

Filmpolitikens innehåll lika viktigt som finansiering

DET KOMMER ATT BLI EN HET FILMHÖST, lita på det! Det märktes redan efter det att kulturministern i maj meddelade att det otidsenliga filmavtalet ska upphöra och en ny filmpolitik byggas upp. Teaterförbundet för scen och film välkomnade beskedet, men det gör långt ifrån alla parter.

Under politikerveckan i Almedalen höjdes flera röster till försvaret för den nuvarande avtalsmodellen och man menar att förslag om momshöjning blir till en biografdöd på mindre orter.

Remisstiden för det förslag som utarbetats inom kulturdepartementet avslutades i början av augusti och i december ska enligt planerna riksdagen presenteras ett förslag att ta ställning till.

I remissvaren kan man läsa både ett stort stöd för en helstatlig filmpolitik och ett brett motstånd mot den höjda biografmomsen som är tänkt att ligga till grund för finansieringen av den framtida filmpolitiken. Tillsammans med Sveriges Filmregissörer inom Teaterförbundet har vi i våra remissvar pekat på en väg ut ur detta dilemma genom ett förslag till en alternativ finansiering.

Denna innebär att den nuvarande avgiften som endast biograf betalar ersätts med en lagstadgad teknikneutral avgift som bygger på att alla som tjänar pengar på film bidrar till att finansiera det framtida filmstödet. Sveriges Filmregissörer utvecklar i sitt remissvar hur detta konkret kan konstrueras med utgångspunkt från den framgångsrika polska filmagen.

Men lika viktigt som att finna en långsiktig hållbar finansiering, är att diskutera filmpolitikens innehåll. Hur skapar vi konstnärligt högstående filmer, kort – lång och dokumentär? Och förutsättningar för film för barn – och unga? Vi värnar också kontinuiteten för alla filmarbetare, med bra villkor, arbetsmiljö och löner.

Regeringens förslag om filmpolitiken dröjer till december men redan i slutet av september kommer budgetproposition med den statliga kulturbudgeten för nästa år. Förhoppningsvis kommer där positiva besked när det gäller pengarna både för våra institutioner och för den fria scenkonsten.

Under våren lyckades vi teckna ett nytt pensionsavtal för institutionerna som framför allt innebär förändringar för de konst-

närligt verksamma. Du kan läsa mer om vad det innebär i den folder som följer med detta nummer av scen & film.

I förutsättningarna för avtalet ingick att regeringen öronmärkte de pengar som frigjordes genom förändrade pensionsregler för så kallade kvalitetsstärkande insatser. Dessa uppgår inledningsvis till 60 miljoner kronor per år för att senare öka till 120 miljoner och ska användas för bland annat kompetensutveckling. Det är nu viktigt att regeringen lever upp till dessa utfästelser och att pengarna inte blir en allmän kompensation för den urholkning som skett av de statliga anslagen för scenkonsten.

Också när det gäller den fria scenkonsten finns stora och berättigade förväntningar. Det upprop som Teaterförbundet tillsammans med Danscentrum och Teatercentrum formulerade före valet fick ett mycket positivt gensvar men de konkreta förslagen återstår att förverkliga. Här finns ett angeläget arbete att fortsätta.

Dessa och många andra för scen- och filmområdet aktuella frågor var på dagordningen vid förbundsstyrelsens årliga seminarium i slutet av augusti. I diskussionen kring filmpolitik påminnes om Harry Schein och att han på 1970-talet klagade över att Teaterförbundet hade för stort inflytande över filmpolitiken. Och så ska det vara.

Teaterförbundet ska finnas överallt där villkoren för våra medlemmar bestäms.

ANNA CARLSON
ORDFÖRANDE

PÅ OMSLAGET: **SHARON DYALL**
FOTO: **PETRA HELLBERG**

Scen & film – TEATERFÖRBUNDETS TIDNING

Utkommer med åtta nummer per år och sänds utan särskild beställning kostnadsfritt till Teaterförbundets medlemmar.
Prenumerationspris: 350 kronor/år.

Ansvarig utgivare: **Jaan Kolk**. Chefredaktör: **Magdalena Boman**.

Layout: **Magdalena Boman**.

Grafisk form: **Mu ab**

Återkommande medarbetare: **Annicka Istemo, Gert Lundstedt, Kristian Pohl**.

Redaktionskommitté: **Åse Axberg, Frida Beckman, Mireille Bergenström, Sven Dahlberg, Eleonor Fahlén, Jaan Kolk, Minna Krook, Martyna Lisowska Söderberg, Hugo Therkelson**.

scen & film gör fördjupande reportage och intervjuer med personer verksamma inom scen- och filmområdet. Tidningen bevakar aktuella frågor av facklig, konstnärlig, kultur- och arbetsmarknadspolitisk natur.

Postadress: Teaterförbundet, Box 127 10, 112 94 Stockholm.

e-post: magdalena@mboman.se, magdalena.boman@teaterforbundet.se

Besöksadress: Kaplansbacken 2A.

Telefon: 08-441 13 00. Fax: 08-653 95 07. Redaktion: 070-664 55 59.

Annonser: **SB-Media AB**, Alex Simonsson Tel: 08-545 160 63.

e-post: alex@sb-media.se

Tryck: **DanagårdLitho**, Ödeshög 2015.

Repro: **Cicero Tryck och media**.

ISSN 2001-5518

Scen & film är medlem i Sveriges Tidskrifter

Pdf på tidningen finns även på TFs hemsida: www.teaterforbundet.se

Innehåll nr 6-2015

4 MÅNADENS BILD

Skådespelaren Maria Granhagen.

7 KOMPETENSUTVECKLA KULTURUTÖVARE I STOCKHOLM

Utredare föreslår nytt uppdrag för landstinget i Stockholm.

10 INTERVJU: LINDA ZACHRISON

Kulturrådet exporterar Parkteaterns koncept till USA.

12 TF: SVENSK FILM BEHÖVER EN OBLIGATORISK TEKNIKNEUTRAL AVGIFT

Scen & film synar remissvaren till utredningen Framtidens filmpolitik.

14 MÅNGA JÄRN I ELDEN: MÖT SHARON DYALL

Sharon arbetar mer än någonsin.

18 SCENKONSTENS SMALASTE YRKE – KOREOLOG

Eva Säfström dansar nu alla roller!

24 RIKSTEATERN TAR FRISKA TAG OM 3D-TEKNIKEN

Ny tekniksatsning underlättar arbetet med rörliga bilder på scen.

30 WORKSHOP MED THÉÂTRE DU SOLEIL

Dagbok från Nomadskolan på Fårö i augusti.

34 VARFÖR JOBBAR DU FACKLIGT?

James Lund, musikalavdelningens ordförande.

Nästa nummer kommer den 28 oktober

Presstopp den 9 oktober

10 Linda Zachrisson. Foto: Ola Kjelbye

12 Ur föreställningen "Chicago"
Foto: Petra Hellberg.

18 Koreolog Eva Säfström med dansaren Sara Jane.
Foto: Micke Lundström.

30 Foto av scenografisk modell med projektion inför arbetet med
föreställningen "Effekten". Foto: Magdalena Boman

När verkligheten övertr

Namn: Maria Granhagen.

Ålder: 35 år.

Yrke: Skådespelare, nyanställd på Teateralliansen.

Aktuell i: Pjäsen "Bröllopsresan" som sätts upp av Östgötateatern.

Kulturupplevelse som inspirerat: Melliha Melouani Melanis "Carmina Burana" och Dmitry Krymovs "A Midsummer Night's Dream (As You Like It)".

VAD ÄR ATT BÄRA VITNESBÖRD och hur gör vi det? Hur kan vi förmå vår omvärld att se människan i alla situationer?

Det är frågor som är högst aktuella för skådespelaren Maria Granhagen. Hon ska spela rumänska Gabriella Diia i föreställningen "Bröllopsresan", i regi av Ylva Julén och Johan Hult som sätts upp på Östgötateatern i höst.

Gabriella har fått sätta sitt liv på paus efter en kombinerad bröllops- och jobbsökarresa i ett Europa i förfall. Gabriella och hennes man, Marian Mistocli, som vi ser på bilden, går från ett ordnat liv med jobb och boende i Milano, till att hamna i rollen som tiggare i Linköping.

– Jag kan inte spela Gabriella men jag kan försöka göra hennes berättelse rättvisa. Pjäsen visar ett utsnitt ur människors liv och är ännu ett exempel på hur verkligheten sopar mattan med dikten. Gabriella kommer att medverka i föreställningen och det är en speciell situation när vi stöter ihop i korridorerna, säger Maria.

Pjäsen är en dokumentär väv av öden – röster tagna ur ett omfattande intervjumaterial som flera på teatern varit involverade i. Några av de intervjuade har tvingats bo under en tågbro i Linköping, där bilden är tagen. Gabriella har läst juridik, hon talar fem språk, rumänska, romani, italienska, engelska och serbiska, och har jobbat som koordinator och projektledare i Italien. Men livet tog en ny vändning; "the honeymoon became a hellmoon", som hon själv uttrycker det.

– Gabriella och Marian har kunnat bo i en bil där de låst om sig och stängt ute kyla och fukt. Det finns olika grader i helvetet. Jag hoppas detta blir en uppsättning i medmänskligheten och anständighetens tecken, säger Maria Granhagen.

MAGDALENA BOMAN

räffar dikten

Komplicerat att reglera arbetstider på filmområdet

Arbetsgruppen som skulle se över arbetstidsregleringen på filmområdet har avslutats utan att enas.

TEATERFÖRBUNDET HAR velat hitta en bättre reglering av arbetstider på filmområdet.

– Men vi nådde ingen enighet inom arbetsgruppen, meningarna om hur regleringen bör gå till går isär inom gruppen, dessutom står vi långt ifrån arbetsgivarnas förslag. Utöver det upplevde vi att arbetsgivaridans intresse för att sitta med i arbetstidsgruppen var väldigt svalt. Teaterförbundet tog initiativet till att bilda gruppen men nu har arbetet avslutats, säger Madeleine Wagemyr, förhandlingschef på Teaterförbundet.

Arbetstidsreglerna på filmområdet är

svårtolkade – just för tillfället har Teaterförbundet två pågående arbetstidsvister som ska avgöras i domstol – båda mot Strix television och Medieföretagen.

En av tvisterna handlar om att Teaterförbundet och arbetsgivarna tolkar arbetsvillkoren på olika sätt.

– Strix och Medieföretagen tolkar skrivningen om helgfri vecka på ett helt annat sätt än vi, säger Madeleine Wagemyr.

Muntliga förberedelser i målet mot Strix television kring frågan om helgfri vecka sker i september.

MAGDALENA BOMAN

Ukrainsk regissör dömd till 20 års fängelse

Den ukrainske filmregissören Oleh Sentsov har dömts, till 20 års fängelse för terrorism, av en rysk domstol. Rättegången betraktas av många som politik och Amnesty international såväl som andra människorättsorganisationer hävdar att rättegången är olaglig. Svenska regissö-

rer har protesterat mot domen av den Krimfödde kollegan genom Europeiska film-akademien, tillsammans med namnkunniga regissörer som Ken Loach, Wim Wenders och Aki Kaurismäki. Oleh Sentsov är mest känd för filmen "Gamer" som vann framgångar i Rotterdam 2012.

BAROMETERN

Är det bra att skrota filmavtalet?

"Ja, vi står inför stora förändringar och måste börja formulera oss nu"

Bella Seward, produktionsledare, ordförande i filmavdelningen:

– Ja, det är bra att avtalet skrotras, och det är viktigt att vi börjar omedelbart med arbetet att formulera vår nya filmarbetsmarknad. Vi står inför, och är i stort behov av, en stor förändringsprocess och samtalen måste starta direkt för att vi ska hinna. Avtalsperioden tar slut om drygt ett år, så det brådskar.

"Ja, absolut. Men regeringens förslag är inte tillräckligt visionärt"

Göran Du Rees, regissör och professor i filmregi:

– Ja. Avtalet har inget med verkligheten att göra längre. Det är helt fixerat vid biografavgifter. Avtalet är bara en finansieringsmodell, det finns ingen filmkultur, inget om filmens roll i samhället. Däremot är jag besviken på departementets promemoria efter deras initiativ till en omfattande hearing. Jag hade hoppas att den skulle vara mer visionär. Förslaget att ge Svenska filminstitutet större svängrum rent organisatoriskt är jag kritisk mot. Promemorian andas ingen djupare genomlysning av institutets framtida roll. Ska SFI vara en institution som både granskar och verkställer? Jag hade hellre sett förslag på en självständig kulturinstitution med ansvar för utvecklingen inom hela bild- och filmområdet, att det får en granskande och forskande roll men att det befrias från att bedöma filmprojekt och utdela filmstöd.

"Ja, men det är fel att biopubliken ska betala mer på grund av höjd moms"

Beata Gårdeler, regissör

– Ja. Men det känns fel att publiken ska behöva betala mer för biljetterna när svensk film ska finansieras med momspengar. Film är konst och berikar och utvecklar vårt samhälle, därför måste alla ha råd att se film utan att ladda ner illegalt. Jag jobbar själv ideellt på en biograf på landet och vet hur svårt det är att få folk dit. Sveriges filmregissörers förslag till finansiering är bra.

Fråga i förra numret:

Har du valt outfit efter film eller föreställning?

Ja 78 %

Nej 22 %

Vad tycker du?
Är det bra att skrota filmavtalet?

Svara **Ja** eller **Nej** på:
www.teaterforbundet.se

Öppen audition blev sluten efter kritik

Efter en veritabel storm i sociala medier ändrades villkoren för en audition på Kulturkalaset i Göteborg. Arrangören tänkte till en början ta betalt av publiken för att den skulle få se skådespelare söka jobb.

DET BLEV INGEN "apan-i-buren-situation" när det så omdiskuterade eventet på Kulturkalaset i Göteborg genomfördes. Efter en veritabel storm, inte minst i sociala medier, ändrades arrangemanget så att vad som först utannonserats som en uppvisning för arbetslösa skådespelare inför publik, istället genomfördes som en slutna möjlighet att visa upp och presentera sig inför tänkbara uppdragsgivare.

Att arrangemanget stängdes för allmänheten, var en följd av indignationen i media, och definitivt ett resultat av Lars G. Svenssons, ordförande i skådespelaravdelningen, agerande.

Många skådespelare uppfattade arrangemanget som kränkande. Inte nog med att konstnärer på en ytterst svår arbetsmarknad, gång på gång tvingas visa upp sig inför möjligheten till en roll.

Många fann det osmakligt och uppfattade att Kultur Media Väst och Kulturka-

lasat gjorde "ett event av människors utsatthet."

Men det mesta har som bekant två sidor. Göteborgs stadsteaters nytilträdde konstnärliche ledare, skådespelaren och regissören Pontus Stenshäll, är positiv till hur det hela utvecklade sig.

– För mig blev det en möjlighet att få se skådespelare presentera sig, jag är ju ännu ny i regionen. Stämningen var varm och fin. Det blev en chans för mig att möta begåvade aktörer jag inte kände till tidigare.

Men Pontus Stenshäll, som noga understryker att Göteborgs stadsteater inte var medarrangör, framhåller att frågan och den vidhängande diskussionen "är otroligt komplex".

– Skådespelare är en utsatt grupp på en överetablerad arbetsmarknad. Det är fruktansvärt tufft. Personligen skulle jag hellre velat ha en publik att jobba mot, än att enbart visa upp mig för eventuella arbetsgi-

vare. Hela sammanhanget blev infekterat efter den i mina ögon delvis överdrivna reaktionen på Facebook. Det ena missförståndet ledde till det andra. Vi måste hela tiden påminna varandra om hur viktigt det är att inte direkt haka på en opinionsvåg innan vi själva skaffat oss ordentlig information. Hur ska vi hitta bra forum för konstnärer att visa sin kompetens?

Något som också dryftats bland upprörda skådespelare är huruvida arbetssökande riskerar något om de exempelvis vägrar delta i ett erbjudet evenemang som AF arrangerar. Helen Messing Berg, pressansvarig, svarar så här:

– Det händer inte någonting om en arbetssökande skådespelare inte ställer upp på audition inför publik. Aktiviteten under Kulturkalaset sågs, från AF:s sida, som ett förslag eller erbjudanden – inte som ett krav.

PIA HUSS

Rapport föreslår att kulturförvaltningen utbildar frilansare

Förslaget att Stockholms läns landsting ska ta ansvar för kulturutövares kompetensutveckling möter positivt gensvar.

STOCKHOLMS LÄNS LANDSTING gjorde under våren en översyn av landstingets kulturstöd som 2015 är 92 miljoner kronor. Uppdraget för översynen var att "i dialog med" länets 26 kommuner och kulturaktörer föreslå förändringar av kulturförvaltningens roll och inriktning – filmområdet undantaget som utreds separat. Eric Sjöström som skrivit rapporten har en bakgrund som chef för Folkoperan och Kulturhuset i Stockholm. Sina slutsatser presenterade han i juni i Framtidens stöd. Fram till nyligen gick det att lämna synpunkter på rapporten.

– Knappt tio har haft synpunkter, det tolkar vi som att rapporten uppskattas, säger Sjöström.

I rapporten föreslår han bland annat att landstinget ska ta ansvar för att länets kulturutövare får tillgång till kompetensutveckling. Fram till 2015 fanns i Stockholm det treåriga kompetensutvecklingsprojektet Kulturkraft, finansierat med EU-pengar och genomfört av Trygghetsrådet. Erfarenheterna av Kulturkraft var goda och visar på behovet av kompetensutveckling.

Eric Sjöström föreslår därför ett långsiktigt kompetensutvecklingsprogram för framför allt frilansare och mindre kulturaktörer. Kurser och seminarier ska erbjudas, men han tror även att programmet kan fungera nätverkskapande och inspirera till samarbeten.

Hur ska det finansieras?

– Det har inte varit mitt uppdrag att räkna på det, men det måste göras, om ett konkret förslag läggs fram.

Sjöström bedömer att mycket kan göras med omprioriteringar inom rådande budgetram.

Vad händer nu?

– Att förvaltningen tar ställning till utredningen och lägger fram ett tjänstemannaförslag. Jag kommer att finnas med som processstöd i det arbetet. Vi hoppas det ska vara klart senast i december för att sedan gå på remiss till kulturlivet och kommunerna.

GERT LUNDSTEDT

Operan drar in personalbiljetter

Operan har förändrat regelverket kring personalens fribiljetter. Nya regler om förmånsbeskattning har lett till att teatern prioriterar publik före personal.

UPPRÖRDA MEDARBETARE talar förtrytsamt om att "biljetterna dragits in", rykten som både Operans presschef Torbjörn Eriksson, liksom chefsjuristen Helena Sköldborg, dementerar.

– Det är uppenbart att vi har svårt att nå ut med information till alla, säger Helena Sköldborg. Det måste vi göra något åt. Personalbiljetterna är kvar fast numera är de personliga. Förändringen är en konsekvens av den skatterevision vi undergick för ett och ett halvt år sedan.

– Vi fick anmärkningar eftersom personalbiljetter, som kan ges till vänner och bekanta, anses vara en löneförmån och ska som sådan beskattas och beläggas med arbetsgivaravgifter. Vi förde långa diskussioner med Skattemyndigheten om vikten för personalen att följa och ta del av vad som produceras i huset. Till slut hittade vi den här modellen, säger Helena Sköldborg.

Att Skattemyndigheten har svårigheter att förstå vad som krävs inom konstnärliga yrken, är ingen nyhet. På Operan etiketteras fribiljetterna nu som skattebefriad

"personalvård", tillika kompetensutveckling. Utifrån en lång rad kriterier tilldelas fast personal tio personliga biljetter per år, dessa får hämtas ut styckevis. Personal med mer tillfälliga anställningsformer, får nöja sig med två biljetter per säsong. Reglerna skiftar beroende av yrkeskategori. Solister har, enligt presschef Torbjörn Eriksson, rätt att få ge bort två fribiljetter första gången de medverkar i en produktion. Konstruktionen tycks inte glasklar.

Personalens fackliga företrädare, kostymteknikern Stina Vesamäki, bekräftar att många anställda är besvikna över åtstramningen.

– Det är klart att vi tycker att det är tråkigt när ledningen, som så gärna talar om att vi ska vara Operans ambassadörer och ansikten utåt, samtidigt begränsar vår möjlighet att visa vad som produceras i huset. Våra fribiljetter kan vi inte heller hämta ut tidigare än en vecka i förväg. En åt gången. Men hur många tycker att det är jättestimulerande att gå på en opera eller balettföreställning ensam? Dessutom

tvingas vi till så kort framförhållning, en vecka! Ofta finns det inte några biljetter kvar då.

Stina Vesamäki bekräftar vad både Torbjörn Eriksson och Helena Sköldborg nämner; att ett argument för att reducera antalet fribiljetter är att personalen inte ska ta platser från betalande publik:

– Hela det senaste året har Operan genomgått ett oerhört tufft sparprogram. Frågan är om just personalens biljetter inneburit ett så stort svinn i förhållande till vad det betyder för vår trivsel och solidaritet med arbetsplatsen? Tidigare, när vi ibland kunde ge biljetter till andra, gav det möjlighet för oss att verkligen vara just ambassadörer. Vi kunde bjuda in också de som annars aldrig på eget initiativ skulle besöka Operan. Jag vet många som därigenom fick upp ett intresse. Tyvärr tror jag att ledningen inte riktigt inser att beslutet får konsekvenser på många plan, säger Stina Vesamäki.

PIA HUSS

HALLÅ DÄR...

Avantifilm vill lyfta originalberättelser

Hallå där Charlotta Denward, som tillsammans med de erfarna producentkollegerna Anna Anthony och Anna Croneman, startat det nya produktionsbolaget Avantifilm. Varför har ni beslutat att jobba ihop?

– Genom åren har vi lärt känna varandra och pratat om att det skulle vara roligt att göra något tillsammans. För en tid sedan befann vi oss alla tre i en situation där vi brutit upp från våra tidigare jobb. Dessutom fick vi plötsligt en friare och kraftfull samarbetspartner; Nordisk Film vilket gjorde att vi beslutade att bilda Avantifilm. Vi tre producenter kommer att äga och driva våra egna projekt på lika villkor men samtala och resonera internt om vad vi håller på med. Min erfarenhet är att filmprojekt alltid mår bra av att ifrågasättas och ses på med olika ögon.

Vilken typ av filmer kommer ni att producera – vad saknas i dag?

– Vi vill göra filmer och tv-produktioner som har hög kvalitet och som når en bred publik. Filmer som inte varit helt enkla att göra i Sverige de senaste åren, men det tror vi kommer ändras nu. Men vi kommer inte att göra bara en sorts typ av film. Även om vi kommer att satsa på stora och breda projekt ska vi också kunna producera smalare filmer. I dag har den globala filmbranschen fastnat i en jakt på redan kända varumärken, uppföljare och berättelser som redan har sålt innan de blev film. Det är en olycklig spiral som håller på att ta död på originalberättelserna. Vi tror på originalberättelser också. Det gäller bara att göra det riktigt bra, då kommer publiken.

Du har tidigare, förutom producent, också varit filmkonsulent och chef för Filminstitutets produktionsstödsavdelning. Varför har du valt att jobba med film?

– Jag började min bana som biografmaskinist i Lund. Det var en ovärderlig och

fantastisk erfarenhet att få se människor som satt tillsammans i ett mörkt rum under två timmar och som efteråt kunde vara helt tagna av vad de hade sett. Jag ville fortsätta att ge publiken samma stora upplevelse. I dag är en biografssalong kanske det enda ställe där man sitter fullt koncentrerad utan att kunna vara nåbar och bli avbruten.

Ni startade Avantifilm 1 april i år. När kan vi få se en första premiär på en film som producerats av er?

– Förhoppningsvis julen 2017. Vi har flera intressanta projekt i utveckling. Jag håller exempelvis på med ett väldigt spännande projekt tillsammans med manusförfattaren Dennis Magnusson och regissören Molly Hartleb. Det är ett allvarligt och riktigt maffigt drama som kommer att bli något utöver det vanliga. Mer än så kan jag inte säga just nu.

GERTRUD DAHLBERG

Transpersoner är hotfulla och luckrar upp männens makt

Vem berättar transpersoners berättelse på scen och film? Och för vem och hur? Hur är det att vara kulturarbetare och transperson?

Teaterförbundet arrangerade under Pride-veckan ett samtal med skådespelarna Aleksa Lundberg och Saga Becker om transsexuellas villkor inom scen- och filmvärlden.

Magdalena Boman

DET ALLMÄNNA LÄGET FÖR transsexuella är dystert. Nästan hälften av landet alla transpersoner har övervägt att ta sitt liv och 30 procent har valt att göra allvar av dessa tankar. Var sextonde person i Sverige har någon form av transidentitet. Varje år mördas 200-300 transpersoner runt om i världen i hatbrott och mörkertalet är mycket stort. Trakasserier är vardagsmat för de flesta transpersoner, och det vanligaste yrket är som prostituerad.

– Vi bjuds inte in på arbetsmarknaden, inte ens i arbeten som inte har krav på yrkesutbildning, säger Aleksa Lundberg.

Filmbranschen som klappar sig på bröstet och påstår sig vara en öppen värld är inget undantag, menar hon. Inom svensk teater finns bara en scenskoleutbildad öppet transidentifierad skådespelare, ingen annan har nått teaterscenen. Varför då? Jo – för det finns ett motstånd, menar Aleksa. I filmvärlden har endast person vunnit en guldbagge, Saga Becker:

– Det är du och jag Saga, nu ska det växa!

Diskussionen och debatten har visserligen satt fart i Sverige men ännu är det långt kvar innan transsexuella är jämställda med cis-personer – det krävs både lagändringar och ändrade attityder.

– Det handlar om en slags beröringsskräck. Ska jag våga anställa den här personen? På Dramaten, fick jag höra skvaller från kostymavdelningen. Har jag herr- eller damstorlekar? De tyckte det var svårt att sy kläder till mig. Och jag svarade du har mina personliga mått, använd dem!

Samtalsledaren, skådespelaren och musikalartisten Joel Almqvist undrade hur scen- och filmmakare kan ta mer ansvar, och frågade hur det gick till när Saga fick rollen i "Någonting måste gå sönder".

– Ester Martin hade ett helvete med castingen, han anlidade flera byråer. Vi vill ju ha en mångfald av personer av olika könstillhörigheter med olika bakgrund. Men han fick vita cis-modellpojkar som förslag, tills de hade en öppen casting. (En cis-man är en person som tydligt känner och definierar sig som man hela livet, reds anm)

Det var så du fick rollen?

– Ja, det var så. Visst finns det ett motstånd att ta in transpersoner. Tyvärr tror jag inte att det kommer att göras så många fler filmer på detta tema, med en transperson i huvudrollen, för nu har man fyllt upp kvoten.

Känner ni solidaritet med transkampen bland kollegor i teater- och filmvärlden?

– Jag har ju bara den här erfarenheten. Idag har jag har fler filmprojekt på gång, fast utomlands. Jag vill spela cis-personer i framtiden. Jag vill inte bli typ-castad som transperson, Jag är förbannat trött på trans, att det ska behöva vara så specifikt. Jag önskar att det inte ständigt ska behöva förklaras, utan att det ska finnas där som andra roller.

Hur tar vi tillvara på personer som säger ifrån?

– Jag har inte fått en enda förfrågan om en enda mainstreamfilm. Vilket är märkligt. Det gick rykten om mig i filmbranschen, någon castare hade frågat en i filmteamet om jag var opererad, och färdig! För om jag var det skulle jag kunnat få vilket filmjobb som helst. Är det på dessa grunder som jag ska få jobb, då vet inte jag om jag vill vara skådespelare, säger Saga.

Det är grova kränkningar. Man tar inte tag i problematiken. Är det okunskap?

– Det handlar om makt. Transpersoner är fortfarande väldigt farliga ur ett patriarkalt perspektiv, för vi luckrar upp det makt-språk som funnits i tusentals år. Nämligen att män är mer värda än kvinnor och vi rör om i den grytan rätt så kraftigt. Det är makt, säger Aleksa.

Linda Zachrison:

Familj: Maken Carl Mossfeldt och dottern Annie, snart 4 år.

Bor: I Georgetown, Washington DC, USA.

Bakgrund: Teater- och filmvetenskapliga studier, grundare och medredaktör för tidskriften Visslingar & Rop, skribent, kommunikatör och konstnärlig ledare inom teater, dans och film med jobb bland annat på Backstage, Parkteatern, Stockholms stadsteaters internationella gästspelsscen, Cirkus Cirkör och Svenska Filminstitutet samt politiskt sakkunnig på utbildnings- och kulturdepartementet.

Arbetsplats: Sveriges ambassad i Washington, ingår i ett team om sju personer, alla med uppgifter inom press, information och kultur.

Saknar: Körkort, men klarar livet i USA med bra tunnelbana, cykel, taxi och promenad till jobbet.

Har lärt sig: Representationspartyt slutar tidigt, folk ska jobba nästa dag

Offentlig blogg: Kulturrådsbloggen, <http://blogg.kulturdep.se/kulturradsbloggen/category/washington/>

Linda öppnar dörrar till USA

Efter bara ett halvår som kulturråd i Washington har Linda Zachrison fått full fart på de kulturella utbytena mellan Sverige och USA. Hon vill vara en möjliggörare som knyter samman människor och projekt och idéer istället för att själv äga dem. Hennes initiativ med svensk scenkonst – Sweden in the park – är redan succé i Washington och New York.

LINDA ZACHRISON ÄR STÄNDIGT I RÖRELSE. Den som följer henne på sociala medier får en liten aning om alla de platser, möten och människor som hennes verksamhet kretsar kring. Särskilt sedan hon utsågs till kulturråd i Washington. Hon gillar läget – och farten – och klämmer villigt in en fikaintervju i tågbytet mellan en regnig semestermånad på Västkusten och ett jobbmöte i Stockholm på återvägen till USA.

Trots takten syns inga spår av stress. Helt lugn låter hon Ola Kjelbye styra vart han vill för fotograferingen. Kläderna är svensk design, Linda Zachrison är mån om att representera vårt land, inte bara på de cocktailpartyn och galamiddagar som hör till jobbet. Samtidigt är hon full av respekt för det hon upplever av USA.

– Amerikanerna har ju en enastående entusiasm, en superlativ-kultur som är lite chockartad att möta. Men den står också för en öppenhet. Inga idéer är för stora eller komplexa. Why not? – det är en befriande hållning, ingen jantelag.

Så har det också hänt mycket sedan hon tillträdde tjänsten under mars – fast hon tjuvstartade hemma i Sverige under vintern.

– Jag var angelägen om att komma igång, säger hon.

BLAND ANNAT SONDERADE HON möjligheterna att exportera parkteater-konceptet. Det var från jobbet som konstnärlig chef för Parkteatern vid Kulturhuset stadsteatern i Stockholm hon gick till kulturrådsposten.

Idén fick napp hos organisationen SummerStage i New York och stöd från Statens kulturråd. Först ut var Claire Parsons company med barnföreställningen Marmelad, som uppmärksammades i New York Times. I oktober är det Marionetteaterns tur med Sagan om den lilla farbrorn av Barbro Lindgren. På ambassadkollegornas initiativ blir det också nordiska jazzkonserter och fotboll i parkerna. Fortsättning lär följa.

Ingrid Bergman är enormt stor i USA och 100-årsjubileet uppmärksammas på House of Sweden, där den svenska ambassaden och Linda Zachrisons arbetsplats finns. Huset har en omfattande programverksamhet.

– Utställningen visades i Marstrand i somras och kompletteras nu med affischer, foton och klipp i ytterligare en utställning som

Svenska filminstitutet har hjälp till att sätta ihop. Vi skapar också andra event runt omkring, bland annat en 40-tals Hollywoodfest där Cotton Club och Kayo ska spela. Och vi uppmärksammar det jubileumsfrimärke med Ingrid Bergman som ges ut samtidigt i Sverige och USA.

Bland andra kulturaktörer på snar ingång finns koreograferna Kenneth Kvarnström och Minna Krook, konstnären Lars Lerin, filmarna Lisa Aschan, Stig Björkman och Lina Mannheimer, författaren Athena Farrokhzad och band som Smallfeet och ODE/Emilia Amper. Det är inte bara utbyten inom scenkonst och film, Linda Zachrisons tidigare främsta yrkesområden, som kulturrådet har att främja.

– Mitt arbete omfattar ett stort fält med många olika ingångar. Uppgiften är inte att vara eventarrangör, eller producent, betonar hon och tillägger att de ekonomiska resurserna är knappare än vad många tror.

Istället vill hon se sig som en kopplerska, någon som lyssnar av, sammanför och öppnar dörrar för att möjliggöra långsiktiga relationer mellan kultur i Sverige och USA.

– Och USA är mycket mer än Washington och New York. Jag har en stor karta på mitt tjänsterum. Det är en utmaning. Men vi jobbar i nära samarbete med våra 30 konsulat, som finns över hela landet och till dem kan konstnärer och kompanier också vända sig direkt med frågor eller förslag.

Hon tycker att de svenska kulturråden borde vara mera synliga och tas tillvara som idéambassadörer, mobila utredare och spanare. De lyder under kulturdepartementet, men är stationerade vid de olika beskickningarna, för närvarande i Berlin, London, Moskva, Paris och Peking samt vid generalkonsulatet i Istanbul och vid Sveriges ständiga representation i Bryssel.

– Sverige har mycket att erbjuda, men också att lära. Mediekrisen drabbade till exempel USA tidigare och landet börjar nu komma ut på andra sidan. Det finns metoder och nya sätt att tänka som vi kan lära av, säger Linda Zachrison och hoppar på tåget mot nya möten.

LIS HELLSTRÖM SVENINGSON

"Filmen kan få finansiellt stöd utan höjd moms"

Ersätt den nuvarande avgift som bara biografer betalar med en lagreglerad teknikneutral avgift. Först då kan de mål som regeringen ställt upp för framtidens filmpolitik säkerställas. Det menar Teaterförbundet och Sveriges filmregissörer i sina remissvar till regeringen.

DEN NUVARANDE FRIVILLIGA avtalsmodellen ska skrotas och ersättas med ett statligt helhetsansvar för den nationella filmpolitiken. För att kunna finansiera en statlig filmpolitik föreslår regeringen att momsen för biobiljetter höjs från 6 till 25 procent. Teaterförbundet välkomnar en statlig filmpolitik, och påpekar att SFI i underlaget till regeringsförslaget föreslagit en förstärkt finansiering av filmkonsten om 135 miljoner kronor, utöver den finansiering som avtalet ger idag.

– Behovet av att i grunden förändra filmpolitiken handlar inte bara om att den nuvarande avtalsmodellen inte ger tillräckligt med pengar. Den har också bromsat en utveckling och förnyelse av filmkonsten, säger Teaterförbundets ordförande Anna Carlson.

UTREDNINGSFÖRSLAGET, som innebär en positiv vridning av filmpolitiken mot en teknikneutral utformning, starkare betoning på konstnärlig kvalitet och bättre villkor för utövare och upphovsmän kräver att mer pengar förs in i filmpolitiken, menar Teaterförbundet. Promemorian däremot tyder på att en ökad moms på bioområdet i stort sett kommer att innebära samma pengar till filmen som idag.

Sveriges filmregissörer som tagit initiativ till att undersöka hur svensk film bäst kan finansieras menar, tillsammans med Teaterförbundet, att bästa sättet att skapa en långsiktigt stabil grund för finansieringen för filmen är att inrätta en kompletterande finansieringskälla, som bygger på att alla som tjänar pengar på film är med och bidrar ekonomiskt – likt Harry Scheins frivilliga avtalsmodell. Det bör vara en teknikneutral obligatorisk avgift, liknande den polska modellen.

Om en avgift på 1,5 procent av omsätt-

ningen skulle tas av alla branschens parter skulle det innebära en förstärkt intäkt till filmkonsten på 500 miljoner kronor per år.

– Den här typen av modell avfärdas väldigt lättvindigt i promemorian. Det är märkligt att den inte bedöms som en framkomlig väg för att skapa finansiering av svensk filmproduktion, säger Christina Olofsson, ordförande för Sveriges filmregissörer.

– Inom EU är det tillåtet att införa punktskatter under förutsättning att dessa inte leder till ”gränsformaliteter i handeln mellan medlemsstater. I Frankrike, Polen och Tyskland har det lett till en omfattande publikdragande filmproduktion, säger förbundsdirektör Jaan Kolk.

I Sverige finns det flera exempel på lagstadgade avgifter som har en de facto-koppling, som alltså *inte* innebär en öronmärkning men där avgiften balanseras mot budgeten och tas ut av användarna, det vill säga av förmånstagarna av de tänkta avgifterna, exempelvis trängsel-skatten i Stockholm, tillägger Jaan Kolk.

En obligatorisk avgiftsmodell kan ge den svenska filmen det ekonomiska lyft som den behöver och som den förtjänar, menar Teaterförbundet.

– Om vår modell införs skulle filmkonsten kunna få det finansiella stöd den behöver även utan en höjd moms, avslutar Jaan Kolk.

MAGDALENA BOMAN

Teaterförbundets synpunkter på filmpolitikens inriktning och utformning

Teaterförbundet för scen & film ger tummen upp för inriktningen av framtidens filmpolitik och vill framhålla följande:

- ✓ bra att en större del av resurserna jämfört med idag föreslås gå till utvecklingsinsatser som föregår produktionsbesluten, förbundet vill särskilt betona att det riktas mot filmens upphovsrättspersoner.
- ✓ bra om automatstödet slopas, förbundet anser att filmstödet i första hand ska främja filmen som konstnärligt uttryck.
- ✓ bra med ett ökat fokus på arbetsmiljön och tillgång på kompetensutveckling behövs för alla yrkesfunktioner. Krav på kollektivavtal är ett viktigt krav för rimliga arbetsvillkor. Det bör också ske en uppföljning av skådespelarkontrakten så de inte kringgås genom oegentlig användning av det som kallas för avancerade statister.
- ✓ bra om kraven på jämställdhetsinsatser som finns i nuvarande filmavtalet utvecklas och omfattar alla yrkeskategorier i en filmproduktion.
- ✓ bra att tre nya råd knutna till SFIs operativa verksamhet inrättas, där filmens kreatörer och organisationer ska beredas representation. Sveriges filmregissörer påpekar att råden bör tillsättas i samråd och dialog med upphovspersoner och deras organisation.
- Sveriges filmregissörer vill även ha en filmlag som sätter upp ramar och en viljeinriktning för svensk film, och skapar förutsättningar för ett långsiktigt främjande av filmkonsten.

En ny finansieringsmodell för filmstödet

Uppgifterna gäller för 2014.

Biografernas intäkter är bruttobiljettintäkter.

DVD och Blu-ray är bruttointäkter för köpfilm.

TV-tjänster omfattar tjänster såsom grundpaket eller tilläggspaket och löpande avgifter, startavgifter, uthyrning eller försäljning av digital-tv-boxar och programkort. Även intäkter för video on demand och pay-per-view ingår. Däremot ingår inte inköp av hårdvara och ej heller TV-licens.

TV-reklam i kommersiell TV avser köpt reklam i s k linjär-TV, men internet- och mobilmarknadsföring som sker via TV-kanaler är exkluderat.

Fast internet avser intäkter för datatrafik på privatmarknaden.

Mobilt internet avser intäkter för mobil datatrafik på privatmarknaden. Samtalstrafik, SMS, MMS är exkluderat.

SVOD (subscription video on demand) är en uppskattning baserad på publicerade uppgifter.

	Relevant omsättning mdr kr	Finansiering (1,5%) Mkr
Biografer	1,7	25
DVD/Blu-ray, köpfilm	1,0	15
TV-tjänster (exkl TV-licens)	9,2	137
TV-reklam i kommersiell TV	5,8	86
Fast internet	7,9	118
Mobilt internet	6,7	101
SVOD	1,2	17
Summa	33,3	500
SVT	4,5	84
Staten		416
Totalsumma		1 000

Förslag på modell från Sveriges Filmregissörer.

Branschen kritisk till momsfinansiering

Branschen välkomnar en ny radikal filmpolitik och att det gamla filmavtalet skrotas. Men många ifrågasätter en 25-procentig momshöjning på biograferna.

KRITIKEN I REMISSVAREN till Framtidens filmpolitik är stark när det gäller den tänkta finansieringsmodellen. Många menar att det finns en skevhet i resonemanget eftersom biobesök idag betraktas som kulturkonsumtion och likställs med teater-, opera- och museibesök, konserter och konsumtion av tidningar och böcker.

Förslaget uppfattas som om man från statens sida inte längre vill betrakta biobesök som kulturkonsumtion.

Det är olyckligt, tycker Sveriges film- och tv-producenter, Film i Väst, Folkets hus och parker, men även andra. Vid sidan av vikten av en enhetlig kulturmoms kan det också finnas en risk med att en lägre moms på alternativt innehåll kan tränga ut filmen från biografen, vilket kan få negativa effekter för filmen i stort, menar Svenska filminstitutet, inte minst gäller detta för "smalare" filmer. Filminstitutet menar att det vore mer logiskt att visningsmediet avgör momssatsen, inte innehållet.

Frågan kvarstår också hur departementet tänker sig en lösning för små biografer som drabbas hårt av en ökad moms, och hur de ska kompenseras. Utredningen saknar också helt resonemang om hur kulturpolitiken ska samverka med det regionala och kom-

munalpolitiska arbetet som bedrivs på olika håll i landet, menar Folkets bio, liksom Film i Väst.

Enligt Filminstitutets beräkningar utgjorde omsättningen för filmtittandet i alla fönster 2014 en möjlig momsintäkt på drygt 1,6 miljarder kronor, varav biograferna stod för 335 miljoner. "Givet målsättningen med en fönsterneutral filmpolitik vore det ologiskt att koppla finansieringen enbart till moms för biograf-föreställningar, skriver SFI i sitt remissvar och menar att oavsett modell för den statliga styrningen måste filmens behov styra storleken på finansieringen av svensk film". Det inkonsekventa med att endast biografmomsen ska utgöra en bas för en fönsterneutral filmfinansiering påpekas av flera andra instanser.

Och om fönsterneutralitet kommer att innebära att biografen jämföras med tittande på digitala skärmar i hemmiljö eller på mobila enheter så undergrävs förutsättningarna för kulturella upplevelser på gemensamma mötesplatser, menar Folkets hus och parker. Likväl som teatern behöver teaterhus så behöver filmen biografer. Förslaget till en ny filmpolitik, menar de, saknar ett kulturpolitiskt perspektiv.

MAGDALENA BOMAN

Scen & Film nr 6 2015 13

"Jag vill bevara lusten till arbetet!"

Från sång, dans, teater och musikal till dubbing och logonomstudier. Sharon Dyall har skaffat sig en yrkesmässig bredd som gett henne frihet att välja mellan jobben.

– Jag är en nyfiken människa, det ena har lett till det andra. Många artister, musikalartister och musiker dubbar, då jobbet kräver en musikalitet. Nu hoppas jag att min C-uppsats i logonomi ska öka medvetandet om hur röstskådespelare och dubbare arbetar, säger Sharon.

SISTA ÅRET HAR VARIT INTENSIVT för Sharon. Hon har utbildat sig till fältartist, läst in ljudböcker, medverkat i den nya säsongen av "Saltön" och spelat Velma – en av huvudrollerna i Stockholms stadsteaters uppsättning av musikalen Chicago, en föreställning. I sina studier till logonom på SMI har hon fått skjuta lite på sin uppsats för att orka.

– Jag blev paff när jag fick frågan om jag ville spela Velma i Chicago. Den ensemblen brukar spelas av unga snygga tjejer, jag fick frågan vid 52 års ålder! Men det var lysande tänkt, erfarna damer, det blev mycket roligare då. Det var en gåva att få göra Chicago med grym musik, bitchfight, dans och högt tempo.

Sharon har varit verksam i över 30 år, både som skådespelare i tv-serier och som scenartist. Hon turnerar fortfarande runt med storband och sjunger jazz, hon dubbar röster i tecknad film men har även regisserat dubbing i flera stora och framgångsrika filmer. Hon översätter manus och sångtexter från engelska och har på senaste året inlett ett nytt kapitel i sitt liv – hon undervisar i sång och tal på Lasse Kühlers dansskola.

– Häromdagen kom det en elev som gjorde audition för skolan och sjöng en låt a capella ur Disneyfilmen Frost. Tror du inte hon började sjunga en av mina texter, utan att ha en aning om att det var jag som skrivit den och dessutom så sjöng hon så himla fint, jag blev röd.

Men arbetstempot har varit högt senaste åren.

– Jag jobbar mer än någonsin, det beror ju också på att gagerna går ner. Man får jobba mer för pengarna helt enkelt. Allt ska göras billigare och fortare, en musikalartist klarar sig inte om den inte är bred. Har du talet kan du jobba som dubbare, eller ta andra teaterjobb. Det blir lättare att försörja sig.

Hon söker ständigt nya vägar. Under de 20 år som hon dubbat har det yrket genomgått stora förändringar. Det är också ett skäl till att hon valt att studera till logonom.

– Jag är ju självlärd och har arbetat enligt trial and error i allt jag gjort. Mitt yrkesliv hade nog varit lättare om jag hade fått träffa en logonom i början av min karriär. Det handlar ju om hur man använder rösten i olika rum, hur man ska jobba utan att tappa rösten. Och det handlar inte bara om hur man säger något, utan lika mycket om innehåll. Vi har studerat retorik, litteratur-

Petra Hellberg

Ur Stockholms stadsteaters uppsättning Chicago.

och teatervetenskap för att förstå textbehandling, versmått såsom blankvers och alexandrin, för att ta tillvara allitterationer, nervositetshantering och mycket mer.

BRA MUSIKAL ÄR FANTASTISKT ATT SE. Sharon däremot hatar att se föreställningar som förstärker folks fördomar om musical, när skådespeleriet inte håller. Det går att sjunga och dansa hur bra som helst, men det är plågsamt att se när skådespeleriet inte håller samma nivå.

– Där kan mina kunskaper som logonom kanske förbättra kvaliteten på just talet i musicalbranschen, säger hon.

Även framgångarna i regiarbetet har fått henne att inse att steget till logonomutbildningen inte skulle vara så långt, utan mer en fördjupning.

– Jag vill ju också veta vad jag ska göra sen, när jag inte längre orkar stå på scen i samma utsträckning som idag. När jag blir pensionär och min pension inte är så fet. Jag vill ju vara i kontakt med den bransch jag älskar och som jag tror jag har svårt att släppa taget om.

I dubbningsens värld måste man numera jobba dubbelt så mycket för hälften så mycket pengar. Det sätter stor press på rösterna.

– Med god teknik klarar man av det. Det är förödande att tappa rösten mitt i en film. Fler och fler serier blir allt skrikigare. Vill man dubba sådant måste man kunna spara på rösten. Och hur löser man det?

Det är sålunda också problemområdet för den slutuppsats på logonomutbildningen som Sharon skriver i höst. Hon vill syna frågan för att öka förståelsen för dubbarnas vardag. Väl färdigutbildad hoppas hon kunna dra ner lite på tempot och få tid för hennes barn – och barnbarn! Sharons äldsta dotter födde en liten pojke för två månader sedan, som hon knappt hunnit träffa.

– När man jobbar med talrösten händer det positiva saker också med sångrösten. Men jag kommer inte att välja bort annat, utan implementera mina nya kunskaper på gamla områden. Jag har nästan aldrig behövt tacka ja till något jag inte velat göra, på grund av min bredd. Det har varit skönt att kunna ta dubb- eller regijobb när jag inte velat tacka ja till vissa sångjobb och musikal-er som jag inte tror på. För det finns inget värre än må dåligt när man jobbar.

– Jag vill bevara lusten till arbetet!

MAGDALENA BOMAN

Casting directors vann fighten mot SVT

Casting directors har nått framgång med sin organisering och med namngivningsfrågan hos SVT.

– En liten seger, men vi har fortfarande mycket kvar att kämpa för, säger Catrin Wideryd. Casting directors har bildat ett nätverk inom Teaterförbundet.

FÖR SNART ETT ÅR SEDAN lät SVT meddela att de inte längre kommer att kreditera casting directors i för- eller eftertexter i sina produktioner – något som väckte stor ilska i yrkesgruppen.

Castarna samlade sig då till ett gemensamt möte och tog kontakt med Teaterförbundet för scen och film.

Förbundet la in ett yrkande i förhandlingarna med SVT om att casting directors ska föras in i kollektivavtalet. Från den stunden dröjde det inte särskilt lång tid innan det kom besked från SVT att de åtagit sig att namnge Casting directors i för- eller eftertexter i SVTs egenproduktioner.

– Det känns fortfarande lite skakigt,

Teaterförbundet har förvisso ett avtal med SVT, och vi får förlita oss på att produktionsbolagen de jobbar med skriver in samma sak. Men i de fall där produktioner nu pågår så verkar det som om våra kollegor får inskrivet i kontrakten att de ska namnges i för- eller eftertexter, säger Catrin Wideryd.

FRÅGAN ÄR VAR ANDRA a-funktioner namnges i för- eller eftertexter, påpekar Catrin Wideryd:

– Vi betraktas som en a-funktion när vi gör film, men inte när vi castar tv-drama. Våra prestationer räknas inte som upphovsrättsliga. Men det här är ju en tolk-

ningsfråga och något vi får titta på framöver. Men vad gäller namngivningsfrågan så har vi i alla fall nått framgång. Vi har fått ett visst erkännande och är alltså inte ute och cyklar. Det känns som om vi har luft under vingarna. Och det är ju bara vi själva som kan jobba för våra rättigheter, säger Catrin Wideryd.

Casting directors står alltså samlade och enade idag och har bildat ett eget nätverk inom Teaterförbundet – de är just i färd med att forma sin egen organisation och har möjlighet att söka medel för särskilda projekt inom ramen för extra avdelningsbidrag.

MAGDALENA BOMAN

Striden kring filmen "Om våld" uppklarad

SVT har efter påtryckningar från Teaterförbundet backat och ersätter dokumentärfilmarna för upphovsrättsligt material i filmen "Om våld".

DE DOKUMENTÄRFILMARE som såg hur delar av deras verk plockats från SVTs arkiv, för att ingå i Göran Hugo Olssons dokumentärfilm "Om våld", utan att SVT kollat vilka upphovsrättsliga avtal som gäller, är nog knappast benägna att instämma i Friedrich Hegels ord om att "helheten är mer än summan av dess delar". Tvärtom har Olssons arbetsmetod väckt starka reaktioner.

"Om våld" producerades förra året och beskriver, medels klipp ur en rad dokumentärer, Afrikas kamp för frihet. Delar ur filmer har vävts samman, med utdrag ur Frantz Fanons "Jordens Fördömda", till en berörande helhet som belönats med Guldbaggen.

Men äras de som äras bör. Sveriges Television upplåtelse av arkivmaterial till

Story AB och Göran Hugo Olsson, strider mot ursprungliga avtal varför Gunnar Furumo – mannen bakom den utmärkta handledningen "Teaterförbundets guide till upphovsrätten", för TFs räkning drivit frågan.

FÖRHANDLINGARNA HAR SKÖTTS i samarbete med Madeleine Wagemyr, TFs förhandlingschef och jurist.

– Det arkivmaterial som SVT lägger upp är en guldgruva för var och en som vill söka material och kunskaper bakåt i tiden. Inte minst de dokumentärfilmare som under 60- och 70-talet, i egen regi och under tuffa omständigheter, reste till Latinamerika, Afrika och Vietnam har lämnat viktiga bidrag. Men det betyder inte att materialet alltid är fritt att använ-

da i andra sammanhang utan upphovspersonernas godkännande. När delar förs samman till en ny helhet måste den ideella rätten respekteras, säger Gunnar Furumo.

Nu har dock en principiellt viktig uppgörelse med SVT kommit till stånd och filmarnas ekonomiska och upphovsrättsliga intressen tillvaratagits. Gunnar Furumo:

– Uppgörelsen innebär att SVT framöver lär vara betydligt mer noggranna med att redan inledningsvis ta reda på vilka avtal som gäller i varje individuellt fall.

I dagsläget har SVT fullt ut ersatt de frilansande filmarna för respektive material.

PIA HUSS

Färre ser svensk film

Svenska filminstitutets siffror för vad vi väljer att se när vi går på bio visar att under första halvåret 2015 såg vi betydligt färre svenska filmer än vid motsvarande tid året innan. Totalt gjordes under de sex första månaderna i år knappt åtta miljoner bio-besök – vilket var en procent fler besök än första halvåret 2014. Men endast 1,3 miljoner av besöken var för att se en svensk film, en nedgång med 43 procent. De enskilda blockbusterfilmer som toppar besökslistan är *Fifty Shades of Grey* och *Fast and Furious 7*, som tillsammans sågs av nästan en miljon besökare.

Sanna Lenkens film "Min Lilla syster"

Svensk film till Toronto

Aldrig tidigare har Sverige haft så många bidrag vid den inflytelserika Toronto International Film Festival som i år. Hela fem svenska filmer visas. Senaste bidragen att komma med till Torontos filmfestival är Sanna Lenkens *Min lilla syster* och Magnus von Horns *Efterskalv*. Tidigare filmer att bli klara för visning är *Pojkarna* av Alexandra-Therese Keining, *Granny's Dancing on the Table* av Hanna Sköld och kortfilmen *Under rymdskeppet* av Caroline Ingvarsson.

Ojämn kulturfinansiering

En rapport från Kulturrådet, Statliga kulturutgifter i ett regionalt perspektiv 2013–2014, visar att den statliga kulturfinansieringen till landets regioner väsentligt skiljer sig åt. Till grund för rapporten ligger lämnade uppgifter från 28 av landets kulturinstitutioner som tillsammans fick 5,9 miljarder kronor i statligt anslag respektive år – där 4,7 av miljarderna härleds till regionerna. Slår man ut stödet och ser hur mycket medel invånarna i olika regioner bidrar med till de nationella kulturinstitutionerna blir utfallet mycket olika. Mest bidrar Gotland, med 3 000 kronor per invånare. Medan stockholmaren i snitt skjuter till en tusenlapp. Minst bidrag, 200 kronor per regional invånare, bidrar de med som bor i Jönköpings, Hallands, Västmanlands och Örebro län.

Ur Claire Parsons föreställning "Marmelad".

Kulturrådspengar till dans

På det fria dansområdet har Kulturrådet för 2016 beslutat ge 29 aktörer 33,3 miljoner kronor att dela på. Milvus Artistic Research Center i Kivik får anslag för första gången, medan Claire Parsons och ccap får höjda anslag. Totalt går 40 procent av stödet till fria scener.

Clowner till Ukraina-Mumbai-Nepal

Clowner utan gränser har under många år arbetat med att genom föreställningar och workshops sprida hopp till unga i utsatta områden. Under hösten åker de till Ukraina för första gången. I ett pressmeddelande skriver Clowner utan gränser att de med sin expedition vill få barnen att "börja känna sig trygga och hitta sin framtidstro i denna svåra situation". Clownererna åker även vidare österut för att uppträda och involvera mammor med barn som räddats från Mumbais Red Light District, liksom för att spela för jordbävningsdrabbade barn i Katmandu i Nepal.

Kulturhus i Vällingby

Stockholmsförorten Vällingby var när det invigdes i mitten på 50-talet något helt nytt i sitt slag med centrum och moderna bostäder. Sextio år senare är det dags för förnyelse och Kulturhuset Stadsteatern inviger dels ett kulturhus i förorten Vällingby, dels visas scenkonst på plats.

– Vår ambition är att engagera unga vuxna i västerort som vill berätta vår samtidshistoria. Den konstnärliga inriktningen kommer att vara scenkonst, dans och rörelse, säger Benny Fredriksson, vd Kulturhuset Stadsteatern.

69 nya till allianserna

Regeringens avsatta medel till allianserna har nu omsatts till 69 nyanställningar: 33 personer till Teateralliansen, 29 till Dansalliansen och sju till Musikalliansen. Namnen finns på www.teaterforbundet.se

56 fria verksamhetsstöd

Under sommaren fördelade Kulturrådet 50 miljoner kronor till totalt 56 verksamhetsstöd inom den fria scenkonsten. Pengarna går till aktörer inom teater, opera, performance "och övriga uttryck".

Tre av de 56 som får verksamhetsstöd får det för första gången. Det är Göteborgsbaserade NewOpera CO och Teater Kurage, samt Banditsagor i Malmö.

De aktörer som fått samma belopp som året innan får en uppräknig av anslaget med två procent för pris- och löneökningar.

Flertalet som får anslaget bedriver omfattande nationell turnéverksamhet och riktar sig till en ung publik.

Hertzberg på öst i höst

Ung scen/öst har från och med i höst en ny konstnärlig ledare. Det är dramatikern, regissören och dramaturgen AnnaLina Hertzberg som i sitt konstnärliga bagage bland annat har med sig erfarenheter från arbete på Dramaten och Teater Väster-norrland, och som verksamhetsledare för Dramalabbet i Stockholm.

I sin programdeklaration säger AnnaLina Hertzberg bland annat:

– Jag vill nå ut till alla barn och unga i Östergötland, med musik och rytm, med dokumentära berättelser om hur det östgötska samhället och omvärlden påverkar varandra och genom att skapa nyskrivna klassiker.

Nya roller till von Sydow

Skådespelaren Max von Sydow vilar inte på lagrarna.

Vid 86 års ålder har han skrivit kontrakt för rollen som Korpen med tre ögon som våren 2016 kan ses i den kioskväl-tande världssuccén *Game of Thrones*.

Men redan innan årets slut kan vi se Max von Sydow i en roll i *Star Wars*.

Varken pensionsplaner eller svårigheter att få roller för Max von Sydow.

Förtydligande

I Scen & film nr 5 -15 publicerades ett reportage om den mäktiga vridscenen i *Döda fallen* och om Teater Västernorrlands föreställning *Vildhussen*. Nämnas ska att uppsättningens scenograf och kostymdesigner är Anders Wirén.

Eva har detaljkoll på dansen

Kanske har hon scenkonstvärldens smalaste yrke. Men som koreolog har Eva Säfström ett fågelperspektiv som få. Just det krävs också när man ska teckna en sittande dansare.

Scen & film har träffat Sveriges enda anställda koreolog.

Micke Lundström

EVA SÄFSTRÖM HAR just kommit hem från Kina där hon har hjälpt koreografen Pär Isberg med uppsättningen av "Pinocchio", för övrigt på The Hong Kong Ballet där Kungliga Operans förra balettchef Madeleine Onne numera är konstnärlig ledare.

Annars är hemmascenen Operan i Stockholm där också

maken Martin Säfström arbetar som ljusmästare. Här har hon varit anställd i snart 24 år som koreolog samt repetitör och hunnit samarbeta med de flesta stora koreografer. Just nu är det Mats Eks "Svansjön" som repeteras.

Men att blir koreolog var ingen självklarhet för Eva Säfström. Född 1965 och uppvuxen i Luleå där familjen drev företaget Bil & Traktor var snarare förhoppningen att hon och syskonen skulle bli aktiva i firman, men både Eva och hennes bror Mats Lindström valde dansen.

Flera skador satte sedan stopp för danskarriären innan den rik-

Hong Kong Ballet sätter i höst upp Pinocchio av Pär Isberg.

tigt hann börja. Efter att ha gjort tre piruetter på tå och halkat under en audition i London kunde Eva inte dansa på två år. Istället började hon jobba på posten och hankade sig fram på olika extraknäck.

Ändå sökte hon Danshögskolans pedagogutbildning och kom in. Det var också där hon första gången kom i kontakt med Benesh notation, ett av flera system som finns för att nedteckna koreografier, och sökte den enda utbildningen som finns i London, ett val som hon inte ångrar en minut och som förstärktes av att hon vid en annan audition i Danmark fick höra att "Du var jättebra, men du ser för klassisk ut".

– Man kanske kan tro att jag är bitter, men nu dansar jag alla rollerna!

MEN VAD ÄR DÅ EN KOREOLOG? Kortfattat kan yrket beskrivas som en person som noterar dans under repetitionsarbetet i syfte att dokumentera varje rörelse dansarna gör. För en lekman påminner tecknen om en blandning mellan hieroglyfer och noter. Det är också vanligt notpapper Eva Säfström använder sig av i sitt arbete.

Hon tar fram ett och börjar teckna små streckgubbar och linjer. För en amatör är det omöjligt att förstå hur dessa kan vara

Eva Säfström repeterar med dansaren Sara Jane inför premiären av Mats Eks och Cullbergsballettens "Svansjön".

begripliga för någon. Men Eva Säfström beskriver dem som en självklarhet.

– I själva notsystemet tecknar jag ned rörelsen som dansaren gör: kropp, huvud, armar, ben och fötter. Under notsystemet skriver jag vad som sker i själva rummet, riktningen och var någonstans man rör sig eller befinner sig, och ovanför all dynamik och tajming. Hela mitt jobb går ut på att se dansaren bakifrån, vara dansaren, men när någon sätter sig på golvet måste jag se benen uppifrån. Eftersom jag sitter framför dansaren när jag skriver måste jag sedan spegelvända det jag antecknar.

Systemet är välkänt för de som håller på med notation, men i Sverige är det bara Eva Säfström och hennes före detta kollegor

som kan läsa det eller om någon har läst lite dansnotation under sin utbildning, men då kan de bara förstå grunderna. Den praktiska nyttan har dansaren istället av att kunna komma efteråt och fråga henne om hur en särskild rörelse egentligen såg ut på förra repetitionen – eller kanske rentav för flera månader sedan.

– Idag kom exempelvis en dansare från "Svansjön" och frågade: Vad gjorde vi i maj?" Om uppsättningen sedan eventuellt kommer tillbaka, då är det jag som lär ut rörelserna utifrån min notation. Det är ju annars omöjligt att minnas.

ALLRA VIKTIGAST MED NOTATIONEN är annars att arbetet blir en unik dokumentation för eftervärlden.

Micke Lundström

Micke Lundström

– Tänk att kunna sätta upp verket precis likadant om 100 år! Det blir ju en del av kulturarvet!

Men den är också till stor nytta för andra nu yrkesverksamma koreologer världen över. Eva berättar hur de sinsemellan lånar, köper, hyr och byter notationer av varandra.

– Inför att vi ska göra "Alice i underlandet" i vår har jag haft kontakt med Royal Ballet i London och deras koreolog som har skannat in hela sin notation av baletten åt mig. Det innebär att jag inte behöver göra allt från början.

I Sverige finns det idag bara en koreolog kvar och det är Eva Säfström.

– Tidigare var vi tre: Agneta Stjernlöf Valcu som gick i pensi-

Anna Laguna i Mats Eks "Svansjön" 1987.

on och Alison Sandgren som har fått gå på grund av omorganisation. För mig är det jättetråkigt.

MED NY TEKNIK I EN DIGITAL ERA är det också svårt att som utomstående riktigt förstå vad exempelvis en videoinspelning inte kan göra lika bra som handskriven notation. Särskilt inom dansen som i mycket annars är en muntlig tradition och som ofta bygger på imitation. Eva förklarar:

– Det vore som om orkestern skulle instudera ett verk med hjälp av en skivinspelning istället för noter. Mitt jobb är att bevaka koreografens intentioner och hålla verket så nära originalet som möjligt.

– Det här systemet är otroligt specifikt. Jag kan beskriva minsta detalj exempelvis säga att du ska sätta fingret så här för att du

böjer på leden så där. Du kan teckna alla rörelser. Det kan inte en videofilm fånga upp på samma sätt.

Finns det något datorprogram för Benesh notation?

– Jag har gått kurser och det finns ett program, men det går för långsamt och är inte så utvecklat. Det tar så lång tid att skriva i datorn och för mig går det snabbare att skriva med blyerts på papper. Dessutom är blyerts mest beständigt så det är bättre ur arkivsynpunkt. Men det handlar också om en yrkes stolthet: Ett handskrivet danspartitur är i det närmaste ett konstverk.

Vad är det som får dig att bli lycklig i ditt yrke?

– Det är nog när jag får lära ut i sal och känner att, fan vad bra det blev, det där samarbetet med dansarna!

Vilka egenskaper tycker du att en koreolog bör ha?

Lesley Leslie Spinks

– Man måste nog vara lite logisk och matematisk samt disciplinerad. Jag är inte pedant, men det skulle nog hjälpa. Jag är ganska organiserad i hjärnan, men mitt skrivbord ser förfärligt ut! En gång hade en kollega städat det. Sedan hittade jag ingenting!

Vad skulle du ha varit om du inte blivit koreolog?

– Då skulle jag nog ha blivit arkeolog – eller naprapat! Ibland kan man längta efter ett helt vanligt jobb med normala arbetstider – och att tjäna lite mer pengar!

Hur reagerar folk om du berättar vad du jobbar med på en middag?

– Ofta blir reaktionerna ganska roliga. Men ibland vill jag bara säga att jag har ett helt vanligt jobb, därför att det nästan alltid krävs en förklaring från mig.

Hur ser du på koreologens framtid?

– Jag tänker att när jag går i pension så försvinner Sveriges sista koreolog! Och på Royal Ballet har de idag två till tre koreologer, men har haft betydligt fler.

YLVA LAGERCRANTZ SPINDLER

Eva Säfström: Koreolog och repetitör.

Född: I Stockholm 1965.

Utbildning i urval: The Benesh Institute of Choreology, London, Danshögskolan, Kungliga Svenska Balettskolan, Stockholm.

Aktuell med: Pär Isbergs "Pinocchio" på Hong Kong Ballet, Hong Kong, och Mats Eks "Svansjön" på Kungliga Operan, Stockholm.

Kuriosa: Har en namne, Eva Säfström (1770–1831), som också var anställd på Kungliga Operan men som korist!

Nya vägar att integrera digitala bilder på teatrarna

Riksteatern satsar stort på 3D-teknik och projektioner på scen i föreställningen "Effekten" i höst. Ett pilotprojekt som ska resultera i nya rutiner som gör det lättare att kombinera scenografi, ljud, ljus med digitala bilder.

MAPPING – ATT PROJICERA RÖRLIGA BILDER på scen är inget nytt. Men många gånger kan vägen till färdig föreställning vara ansträngande för de inblandade eftersom arbetet med digitala bilder och projektioner ofta kommer in för sent i processen när en uppsättning blir till. Detta vill Riksteatern råda bot på.

– Riksteatern har en ambition att ligga i framkant så vi har köpt in D3 4x2 mediaserver, i vilken ljud, ljus och scenografi kan kopplas ihop med digitala bilder. Enkelt uttryckt så kan vi skapa ett nätverk mellan ljud- och ljusbord och med servern kors och tvärs. Tanken är att vi på ett tidigt stadium ska kunna pröva olika visuella idéer så vi når ett bättre resultat, berättar teknikern Niclas Molin.

Den tekniska avdelningen på Riksteatern har länge velat bli duktigare på 3D-teknik, detta också för att skapa bättre förutsättningar för

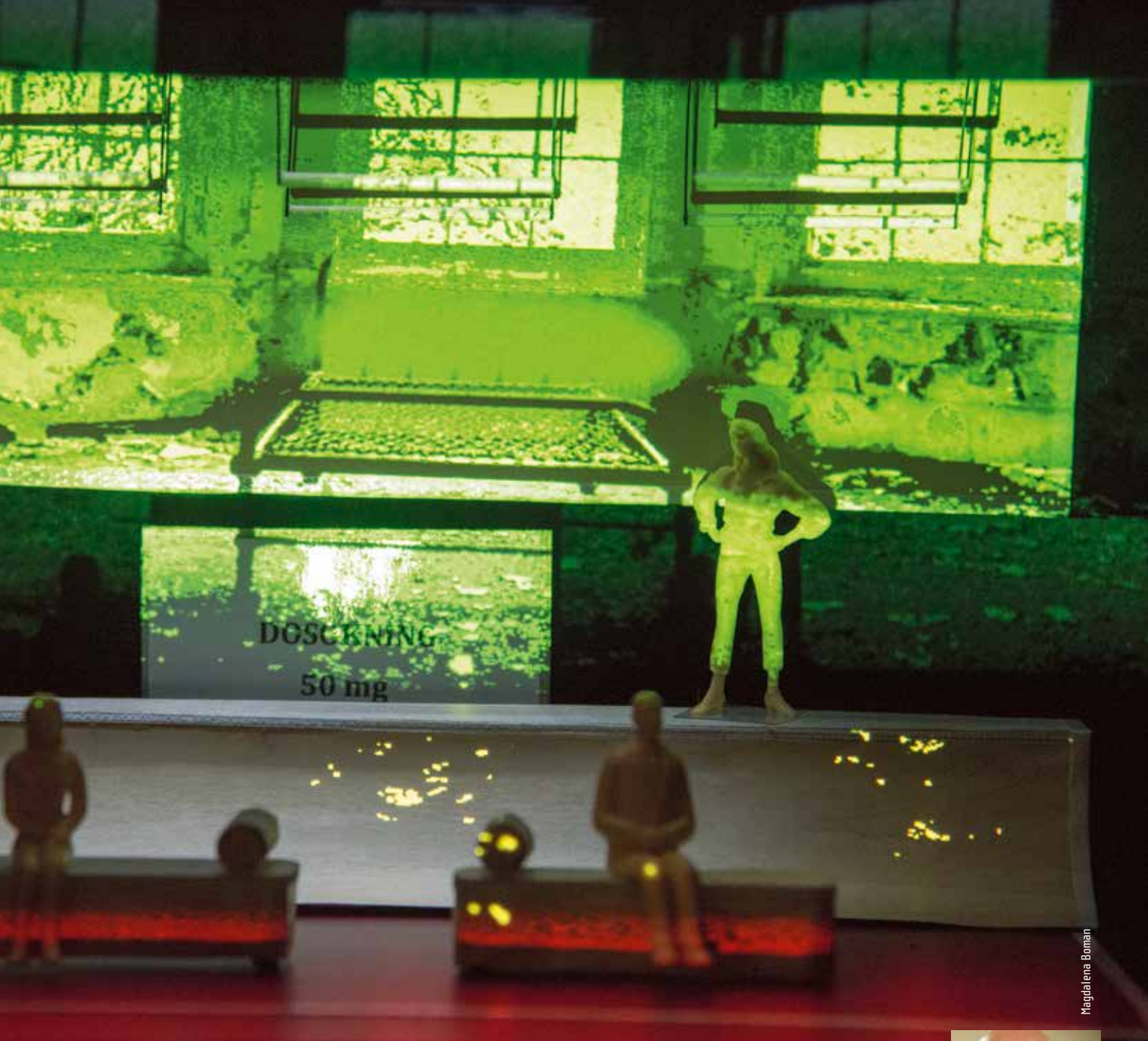
sin turnerande verksamhet. Niklas är drivande i projektet och ska nu tillsammans med scenografen Annika Nieminen Bromberg och regissören Andreas Kundler göra projektionerna till föreställningen "Effekten" – en pjäs skriven av engelska dramatikern Lucy Prebble och som handlar om två personer vilka deltar i ett medicinskt forskningsexperiment för en anti-depressiv medicin. Detta blir teaterns pilotprojekt.

– Riksteatern kan inte längre åka runt, som på 80-talet, med två trailers till nya platser och med 300 lampor. Det funkar inte. Vi jobbar ständigt på att förkorta tidsramarna för turnéerna, göra metoderna effektivare och samtidigt hålla hög standard. Föreningarna vi jobbar mot vill också ha mindre produktioner, men den lilla föreställningen måste ju kunna vara skarp, då behövs rätt teknik. Man ska ju inte begränsa sig, bara för att det är omfångsmässigt mindre, säger Niclas Molin.

Digital teknik finns i stort på alla teatrar, men olika yrkesfunktioner är inkopplade. Ibland kallas det lite diffust för en bild-

Annika Nieminen

Magdalena Boman

Digitala bilder som projiceras på Annikas scenografiska modell.

ansvarig – det kan vara den som är ansvarig för datamaskinen. Ofta får man leta efter den med rätt kompetens utanför huset, menar Annika Nieminen.

DET RÅDER ALLTID OSÄKERHET kring frågorna om projektioner i en föreställning. Finns tekniken? Finns tiden? Niclas menar att 3D-tekniken kan behöva en ny yrkesbefattning på teatrarna – en slags digital konstruktör, som vet hur tekniken ska fungera ihop – ljud, ljus och scenografi.

– Jag menar att den digitala bilden jobbar på ett annat sätt, den är inte lika snabb och vi är inte så duktiga på att sätta ord på vad vi behöver. Vi får ett material, som vi kanske måste filma om och så sker det under sista repetitionsveckan, vilket inte är idealt. Det gäller ju att få tid att titta på det vi gör utifrån. I den här uppsättningen har vi lagt in särskilda formmöten utanför de vanliga produktionsmötena som löper över hela repetitionsperioden, där vi arbetar specifikt med bilden, säger Annika Nieminen.

När Annika började med förberedelserna för "Effekten" visste hon inte att uppsättningen skulle ingå i Riksteaterns stora tekniksatsning. Men hon ser det som en utmaning. Hon har byggt en modell av scenrummet och har även ritat samma rum i programmet Sketchup. Det digitala scenrummet har flyttats över till 3D-servern, därmed går animationerna att testa fullt ut i det tänkta scenrummet tillsammans med ljud och ljus och övergångstiden är ingen alls.

– Det här gör att vi kan experimentera längre, se saker, funkar det här och göra en dramaturgisk båge redan på ett tidigt stadium. Vi behöver inte vänta tills allt är riggat och klart på scen, det blir ju väldigt stressigt på slutet. Men det gäller att behålla skärpan under de här nio veckorna. Ta reda på, kanske stryka vissa saker, ta bort vissa häftiga bilder som inte passar i föreställningen. Prio är ju att göra en konstnärligt bra föreställning. Det är lätt att svepas

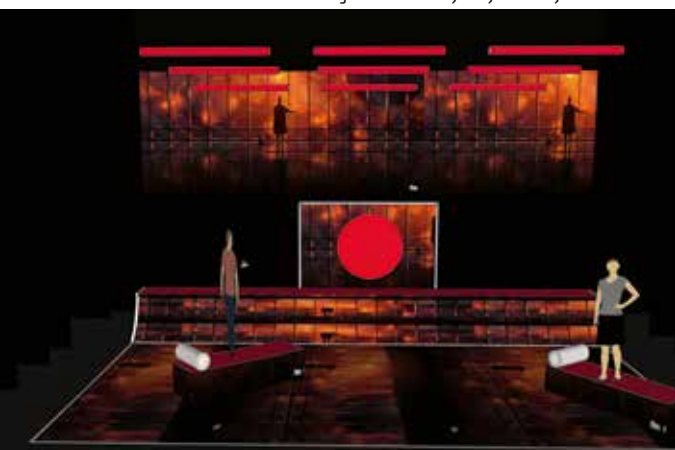

Niclas Molin

Annika Nieminen

Bild ur Annikas dramatiska bäge – visuella hjärtljud i början...

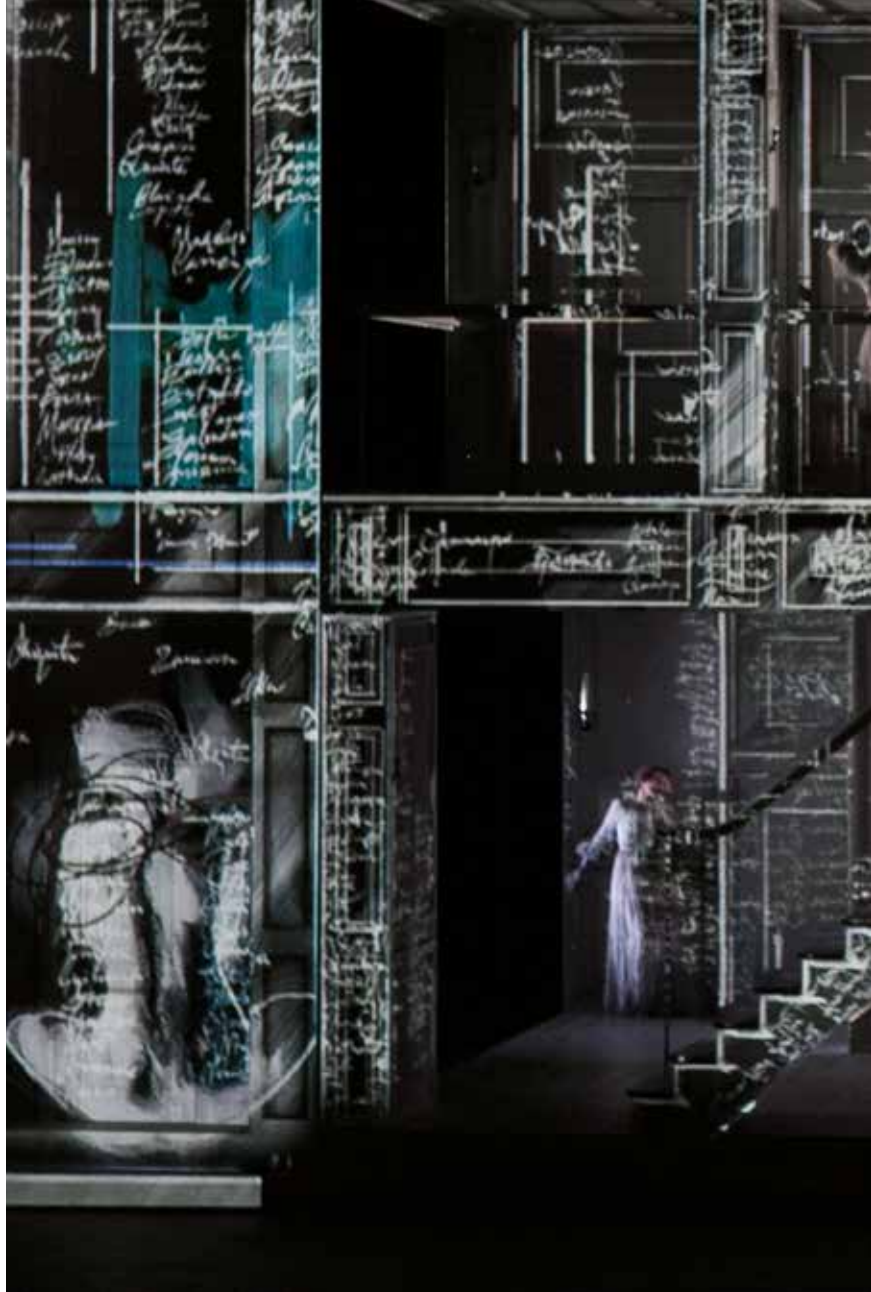

Annika Nieminen

....förs samman till ett i slutet.

Bild-pixlarna måste vara rätt beräknade både på ramp och golv. På bilden ovan finns samma projektion, men nere är pixlarna långa. Med rätt beräkning kan man se samma bild där.

med i teknikmöjligheterna, men man måste hålla igen lite så det inte blir kaka på kaka. Vi befinner ju oss fortfarande i en smekmånad med den här nya tekniken. Vi måste veta vad vi ska berätta med vad, säger Annika.

Niclas visar på sin dator en bild av scenen.

– Vi ska projicera bilder på golvet, på en ramp och på bakgrunden. Men det gäller att räkna så att bildpixlarna blir rätt på rampen eftersom den är kurvig. Annars blir det snett. Vi har en gemensam projektion, men nere är pixlarna jättelånga för vi inte gjort någon beräkning. I morgon kommer man se samma bild där. Det här är ett exempel på vad man inte vill ha. Rummet kan bli jättestort, men här förlorar vi en del av rumsuppfattningen. Det vi gör är att klä tredimensionella objekt med bild.

Den 3D-server som Riksteatern köpt in är en större variant, den engelska firman har även tagit fram en lite mindre kraftfull dator som till exempel länsteatrar kan köpa in. Dramaten har köpt in flera sådana.

– Tänk om vi som gör så många samarbeten med länsteatrar kan arbeta fram en gemensam arbetsprincip för digital teknik! Vi hoppas kunna nå dit en dag. Det är en viss tröskel att komma in,

men väl inne i den är det här inget problem, säger Niclas.

Annika har tillsammans med Andreas Kundler utarbetat en dramaturgisk bäge i samband med att scenografin växt fram – en slags ryggrad för pjäsen. Det gör att den konstnärliga duon vet varifrån projektioner och bilder kommer och vart de ska i scenerna. Utifrån denna visuella ryggrad som grund kan processen med att ta fram bilder fortsätta tillsammans med ljussättaren Peter och Niclas. Parallellt med repetitionerna kan de pröva bilder i den virtuella scenografin. För att sedan testa dessa i den riktiga scenografin med skådespelare. Vill de ändra plats på någon bild, är det snabbt gjort.

MAPPING INNEBÄR JU ATT man delar in bilden (eller scenrummet i detta fall) i olika rum – det blir som typ hål i canvasen, menar Niclas.

– Jag kan till exempel ta en bild på en del av scenen utan projektion, alltså bara i vitt ljus. Så manipulerar jag den bilden till något annat. Vi har ju till exempel en scen där en person blir sjuk i pjäsen. Genom mapping kan vi få dekoren att bölja sig, luta lite grand. Vi visar det publiken ser men ger en mer psykedelisk

Luke Halls

Riksteatern använder sig av en 3D-server som är likadan som den Royal Opera använde när de gjorde "Don Giovanni". I den föreställningen var David Bajt digital konstruktor, grafiken gjordes av Luke Halls och scenografin av Es Devlin.

vision av hans känsla, gör dekoren grön till exempel. På samma sätt som man lät Stadsmuseet rivas framför ögonen på publiken för några år sedan under en kulturfestival.

Likåså går det att lägga in kroppar som rör sig för att skapa nya dimensioner i bilden.

– Bara för att vi plockar in och förnyar tekniken gör vi inte skådespelare arbetslösa eller hotar konkurrera ut verkstäder eller ateljéer. Fortfarande behövs taktila saker på scen. Den springande punkten är att teknologin bär texten, skådespelarna och dekoren. Tekniken ska inte stå i vägen för den, säger Niclas.

ANNIKA BENÄMNER DEN DIGITALA TEKNIKEN för det fjärde benet – bredvid scenografi, ljus och ljud – och den måste in i produktionscykeln för att skapa en bättre helhet.

– Den visuella bilden får inte ta över, man ska höra vad skådespelarna säger, den ska komplettera och förstärka teaterns uttryck. Men den här arbetsmetoden tillåter mig att vara lite mer lös i kanterna, det är skönt, vi behöver inte ha alla svar genast. När jag gjorde Othello för Riksteatern var vi tvungna att filma slutscenen under första repetitionsveckan för att hinna. Det var

heller inget optimalt läge. Hamnar vi rätt? Vi visste ju inte då om allt skulle ha samma temperatur när pjäsen repeterats färdigt.

3D teknikens möjligheter är oändliga, men den måste användas rätt och med en dramaturgisk genomtänkt modell. Faktum är att både tekniker och konstnärer måste fortbildas, menar Annika.

– Idag slarvar vi bort uttrycken av tidsbrist. Ofta ser jag föreställningar med massa projektioner i början, sen dör det och övergår till traditionell teater. Vi måste lära oss tekniken. Riksteatern ska ju ut i hela landet med sina föreställningar, och de ska hålla hög kvalitet. Teatern konkurrerar ju med så mycket idag, säger Niclas.

Tekniken är dyr, men om fler teatrar omfamnade den och mer synkroniserat så skulle det kunna lyfta teatern i rätt riktning. Dramaten och Riksteatern har köpt in samma projektorer och kan idag byta optik med varandra – dessa kostar nästan lika mycket som själva projektorn. Så de tänker byt-låna med varandra.

– Idag upplevs den här tekniken som långsam för oss, men när vi väl lärt oss hur vi använder det digitala benet och den kommer ikapp teaterprocessen så går det åt andra hållet, säger Annika.

MAGDALENA BOMAN

Ny förhandlingschef på kansliet

Efter 14 år som Teaterförbundets förhandlare går Lars Åström i pension. Ny förhandlingschef blir Madeleine Wagemyr.

Helker Dahlstrand

I MITTEN AV 70-TALET LÄSTE Lars Åström till jurist och extraknäckte som biografmaskinist.

– Jag blev medlem i Musikerförbundet och snart ordförande i filmsektionen. Det var mycket biografer i Stockholm då och vi hade 400 medlemmar. Idag finns 250 i hela landet.

Så småningom blev han anställd ombudsman på Musikerförbundet. Och på den vägen blev det.

– Jag har förhandlat sedan 1982.

Till Teaterförbundet kom han 2001, förhandlingschef blev han 2007. På golvet i kontorsrummet står blå backar med ärenden för arkivering när Lars nu packar ihop.

– Det är mycket minnen att gå igenom.

Är det annorlunda att förhandla idag än när du började för trettio år sedan?

– Nej. Det är samma frågor. Det som förändrats är jag. Med stigande erfarenhet har det blivit lättare att genomföra en förhandling.

Vad utmärker en bra förhandlare?

– Tålmod. Att aldrig ge sken av att ha bråttom. Man ska vänta. Tystnad kan också vara bra, då kan motparten bli osäker och börja prata.

När han som ung började förhandla var alla andra förhandlare gubbar. Inga kvinnor?

– Inga kvinnor.

Men det har ändrats. När Lars Åström nu går i pension tar Madeleine Wagemyr över. Hon är som Lars jurist och har arbetat på förbundet sedan 2005, dessförinnan inom domstolsväsendet, på en upphovsrättsorganisation och Konsumentverket.

Förändras förhandlingsavdelningen när du tar över?

– Nej, jag fortsätter på det arbete vi gör.

Hur många är ni på avdelningen?

– Totalt är vi fem jurister/ombudsmän, två regionala skyddsombud och en jurist från rättighetsavdelningen.

Vilka utmaningar ser du framför dig?

– Mer eller mindre alla kollektivavtal ska omförhandlas det närmaste året.

Utöver det ska det ordinarie arbetet göras med medlemsärenden och rättsprocesser. Ingen mjukstart, alltså.

Men du känner dig trygg?

– Ja, jag har bra medarbetare.

Tillbaka till Lars Åström. Ett starkt förhandlarminne:

– Utrensningarna på Göteborgs stadsteater, och Malmö Opera för några år senare. Hälften av de anställda blev uppsagda. Det var tungt och jobbigt.

Ett positivt förhandlingsminne?

– Jag hade ett skattemål för en känd sångare. Skatteverket gav upp och medlemmen tjänade 100 000 kronor.

Vad ska du göra nu?

– Jag ska släktforska. Italienska tänkte jag lära mig. Jag läste filosofi innan jag blev jurist. Filosofi är intressant. Jag har massor av böcker jag inte läst ...

Lars ser fram emot att gå i pension.

– Jag får forma mina dagar själv. Det är en utmaning. Ingen bestämmer vad jag ska göra på dagarna.

GERT LUNDSTEDT

Försäkra din firma billigt genom Teaterförbundet

*Se till att försäkra dig som egenföretagare
Teaterförbundet har ett förmånligt avtal med Folksam.*

DET HÄNDER ALDRIG MIG ... eller? Från den ena minuten till den andra kan läget förändras totalt. En kamera far i backen. Plötsligt uppstår en vattenskada i lokalen du/ni hyr och en planerad premiär flyttas fram med vidhängande inkomstbortfall. Datorn, du köpt och dragit av på din egna firma, dränks plötsligt i uthållt latte... Shit happens helt enkelt och ibland kan det bli dyrt, väldigt dyrt. Som Lena Wallin Teaterförbundets kontaktperson på Folksam säger:

– Värst är förstås om du i en arbetssituation råkar skada någons egendom. Kanske något dyrbart som en kamerautrustning eller något annat som till exempel ingår i en film- eller teaterproduktion. I sådana

fall kan du till och med bli skadeståndsskyldig om det vill sig illa.

Naturligtvis handlar det om vilka avtal som gäller då en frilans engageras, villkoren kan skilja sig avsevärt. Men erfarenheten visar att den ekonomiska situationen för många produktioner är pressad. Det finns ingen garanti för att till exempel de skådespelare som engageras omfattas av uppdragsgivarens försäkring. Jämför med om du kontaktar en hantverkare för att bygga om ditt badrum. Bygger hantverkaren fel, då är det hans försäkring som måste bekosta detta, inte du som beställare.

Många frilansare har en rätt skakig och ojämn ekonomi varför utgifter för försäkringsskydd hamnar för långt ner

på viktiga listan. Men det är ett dum-spalande. Teaterförbundet har nu ett mycket förmånligt avtal med Folksam. En företagsförsäkring som täcker kostnader upp till 250 000 kronor för en frilansande F-skattare, kostar inte mer än 138 kronor per månad (belopp upp till 100 000 premie 108 kronor). Mindre än två fatöl på krogen alltså. Tänkvärt eller hur?

Gå in på Folksams hemsida och sök på Teaterförbundet så dyker olika försäkringsalternativ upp. Eller ring Folksam Företag 08-772 82 88. Vill du veta mer om Teaterförbundets avtal med Folksam ring Lena Wallin 0771-960 960

PIA HUSS

EU måste öka förståelsen för kultur

Michael D. Higgins, Irlands president, öppnade den Internationella skådespelarunionens (FIA) konferens i juni med ett inspirerande tal om scenkonstnärers villkor. Här är ett utdrag från talet.

KONSTNÄRER HAR – i likhet med alla andra i samhället – rätt till anständiga arbetsförhållanden och att veta att deras roll och deras bidrag till samhället möts med förståelse och respekt. Om vi överhuvudtaget ska kunna ha någon meningsfull diskussion om de konstnärliga kulturyttringarnas ställning i samhället, måste vi först och främst frigöra oss från romantiska föreställningar om att artister hämtar näring ur fattigdom och att armod och medellöshet fungerar frigörande för kreativiteten.

Vi måste också erkänna att konstnärligt verksamma är sysselsatta inom värdefulla och produktiva yrken; de är arbetstagare med rätt att förhandla kollektivt, och de har också rätt till grundläggande pensionstrygghet och andra sociala trygghetssystem som är känsliga för, och tar hänsyn till, den oregelbundenhet som är kännetecknande för deras arbeten.

Uppgiften att säkerställa ett nödvändigt skydd som stöder konstnärligt yrkesverksamma individer i egenskap av arbetstagare förutsätter en övergripande strategi som inbegriper konstnärernas hela livscykel. Skådespelaryrket utvecklas på specifika men också skilda sätt. Det omfattar inte någon av de väldefinierade karriärvägar som leder till befördran, löneökningar och allt tryggare livsvillkor, vilka eftersträvas eller uppnås av verksamma inom många andra yrken.

Men dess demokratiska betydelse är enorm, vilket demokratins historia visar, liksom dess frigörande funktion på kreativite-

ten i våra gemensamma liv. Det är så viktigt att vi stöder konstnärerna i tider av ohälsa och senare i livet, precis som vi strävar efter att vårda dem som är i början av sina kreativa karriärer.

Vi måste otvetydigt erkänna att den kulturella sfären är större än den ekonomiska sfär som bildas av en handelsekonomi, och det är viktigt att vi främjar allmänhetens förståelse för den centrala betydelsen av en offentlig kultursfär. Vi måste också erkänna att den förståelsen för närvarande inte existerar på policynivå inom EU. Om så vore fallet, skulle vi bevittna ett erkännande av det faktum att det i tider av ekonomisk tillbakagång behövs mer, inte mindre, tillgång till offentliga kulturyttringar, om man inte ska lägga ett medborgerligt kulturellt underskott till upplevelsen av arbetslöshet.

Konflikt, intolerans och extremism är på uppgång i många delar av världen, ofta baserade på destruktiva tolkningar av heliga texter. En gemensam förståelse för kulturens mångfald utgör den grund på vilken samverkan mellan traditioner kan utspelas i fred och ömsesidig hänsyn. Kultur kan vara en plats för helande och ett utrymme för fest, men kan bara fylla sådana funktioner om den behandlas som central för demokrati och medborgarskap och inte som en ren handelsvara ur ett ekonomiskt överskott, inte som lindrande utan snarare som en för jaget och samhället energigivande och frigörande del av livet.

ÖVERSÄTTNING: DAVID FINER

Schablonbeloppet för omräkning av tillfälligt konstnärligt arbete är 165 kronor.

Kom ihåg att alltid räkna om tillfälligt konstnärligt arbete med 165 kr under 2015.

Kom ihåg att skicka in en kopia på ditt anställningsavtal/kontrakt när du får det.

Kom ihåg att arbetsgivarintyg (i original) samt blanketten Komplettering till arbetsgivarintyg alltid ska skickas in efter avslutat arbete. Har du ett tillfälligt konstnärligt arbete är det viktigt att arbetsgivaren även anger vilka dagar som arbete utförts (ex. arbete 4 dagar under en två veckors-period. Vi behöver veta vilka dagar som du har arbetat).

Kom ihåg att skicka in dina kassakort löpande även om du inte har fått intyget från din arbetsgivare. Det är kassakortet som är din ansökan om ersättning.

Kontakta oss: Du är alltid välkommen att höra av dig till oss om du har frågor.

Ring oss på kultursektionen på 0770 - 77 77 88 och välj knappval 4 eller skicka ett mail till kultursektionen@unionen.se

Mer information hittar du på vår webbplats, www.unionensakassa.se/kulturarbete

UNIONEN
A-KASSAN

Dagbok från workshop med Théâtre du Soleil

Ariane Mnouchkine – en av världens främsta regissörer – ledde i augusti en workshop på Fårö, tillsammans med skådespelare från Théâtre du Soleil. Scen & film bad två deltagare att föra anteckningar från dagarna. Nedan publiceras en förkortad version av Kim Theodoridou Bergquists dagbok.

Måndag den 10 augusti

Workshopen började med en övning som kallas "Kören". Vi delade in oss i grupper om sju och utsåg en körledare. Ariane satte på dramatisk musik som kunde vara allt från Bach till soundtracket från Star Wars. Kören gör entré för att sedan leva sig in i en dramatisk historia som musiken inspirerar till. Körledaren styr och resten av gruppen ska följa och "imitera" det körledaren gör. Grupperna blev ofta stoppade redan några sekunder efter att de gjort entré. Efter ett antal "misslyckade" försök bad Ariane sin skådespelerska Eve vara körledare för en grupp. Det blev en första lektion i en av Théâtre du Soleils främsta arbetsmetoder: att kopiera. En skådespelare agerar och sedan kopierar en eller flera skådespelare det hen har gjort för att på så sätt komma in i det universum man bör befinna sig i. Det gör att kroppen förstår. Efter Eves uppvisning förstod man klart och tydligt vad det är Ariane är ute efter. Hon vill att vi ska befinna oss i en värld av saga och myt. Det får inte vara realistiskt men absolut inte abstrakt. Det vi gör ska vara konkret men det får inte vara deskriptivt. Det konkreta handlar om att ha ett starkt och tydligt känslotillstånd samt att publiken ska kunna förstå och följa ett händelseförlopp. Men händelseförloppet får inte vara deskriptivt. Man måste öppna en värld för publiken. Publiken ska kunna se och förstå mer än skådespelarens fysiska handling.

Tisdag 11 augusti

"Fantasin är skådespelarens viktigaste muskel" var bland det första Ariane sa till oss.

När man arbetar med Ariane och hennes skådespelare är känslan att ingenting är omöjligt. Du kan med din fantasi förflytta dig genom tid och rum och skapa vad du vill, allt ifrån platser, vädertillstånd, resor till drömlika universum. Skapandet har inga gränser.

Det handlar om att följa musiken; utnyttja varje liten del av den; vara lyhörd inför dess förändringar; vara i rytmen av det du gör; vara nyckfull. Precisera, teckna platsen du befinner dig på och lev i detaljerna. I nuet finns flera känslor samtidigt. Skynda inte. Stanna i varje situation, ge den tid att utvecklas och förstora varje problem som uppstår.

"Att vara i nuet" menar hon, "är att sakta veckla ut, varje situation, varje minut, varje sekund." Hon vill att man ska hitta de fysiska symptomen av det hon kallar för "själens sjukdom". Hon menar att varje känsla har flera kroppsliga symptom som har olika intensitet. Det är skillnad mellan att vara rädd för en orm, en tiger eller för att träffa den man är kär i. Återigen gäller det att vara konkret. Att precisera. Vilken intensitet har din rädsla, din glädje, din ilska? "A clear symptom of passion, thats what an actor is supposed to give."

Onsdag 12 augusti

Att få jobba med Ariane och hennes skådespelare är storartat. Mitt arbete är präglad av glädje, energi, frihet och en ivrighet att lära mig nya saker. Ariane är en regissör som ser exakt vad du behöver och säger alla de rätta orden vid helt rätt tidpunkt för att få dig att nå toppen av din förmåga. Hon kan konsten att finslipa något till perfektion. Nyckeln är hårt arbete. Arianes outtröttliga engagemang och passion är kärnan till allt. Att känna det fokus och den energi som Ariane och hennes skådespelare investerar i dig när du arbetar på scenen gör att du vill fortsätta arbeta i all evighet.

Torsdag 13 augusti

Idag började vi jobba med mask. Jag valde att jobba med Harlequin. Ariane var på lite dåligt humör på eftermiddagen och jag var så rädd och nervös när det var min tur att gå upp på scenen. Men jag ville VERKLIGEN jobba. Jag är väldigt glad över att hon ville jobba med mig trots min avskyvärda ingång som var under ALL kritik.

Så fort hon satte igång var arbetet, precis som alla andra dagar, fantastiskt. Hon hjälper dig att hitta en röst, att hitta en kropp, skapa situationer som maskkaraktärerna kan hamna i och på så sätt förstå i vilket universum de lever. Och hennes jobb är så de-

taljerat. Hon raderar varenda kroppsrörelse som inte hör hemma i maskernas värld och hjälper dig att skapa nya instinkter. Inget är slarvigt, inget lämnas till senare. Detaljerna gäller allt ifrån ditt spel, din kropp till din kostym.

Om en karaktär har för liten mössa så väntar man med att börja arbeta tills man hittat en större mössa! Dagens nyckelord: Dessine, teckna dina känslotillstånd. Kroppen får inte vara realistisk. Var inte symmetrisk.

Fredag 14 augusti

En av Arianes främsta nyckelfraser är: sluta tänka. Den är starkt kopplad till en annan av hennes mest använda nyckelord nämligen: enkelhet (inte att förväxla med simpelt).

Du ska komma in på scenen med en stark konkret emotion och sedan låta allt utvecklas ifrån detta känslotillstånd (också relaterat till hennes beskrivning av att vara i nuet). Om känslotillståndet är tillräckligt tydligt och äkta så leder det skådespelaren framåt utan att hen behöver tänka. Det handlar om hur en karaktär föds genom enkelheten.

Komplicera inte; försök inte tänka ut invecklade situationer. Man ska ha en vision – inte en idé.

Idén är ihopkopplad med tanken. "Laisse toi faire!" – Låt det hända, låt dig göra! Det är svårt för att det är enkelt.

Måndag 17 augusti

Vi fick se en dokumentär om när Théâtre du Soleil satte upp Tar-tuffe. I dokumentären fick vi en ännu djupare förståelse för denna kopieringsmetod som är kärnan i deras arbete.

Ofta får erfarna skådespelare som har varit med i truppen länge spela en eller flera roller under repetitionerna och ha ett följe av lärningar som kopierar dem. Under en repetition kan till exempel två skådespelare spela samma roll samtidigt och läsa varannan replik till sin motspelare där den ene kopierar den andres känslotillstånd. Ariane menar att en skådespelare är en "upptäckare" snarare än en "upppinnare". En upptäckare kan vara vilse ibland och då behöver den någon som visar vägen. Ibland känner hon att hennes ord inte är tillräckliga för att hennes skådespelare ska förstå, hon kom på idén att låta skådespelare vägleda varandra. Nyckelfras: Målaren kopierar mästarna.

Inför varje uppsättning (repetitionerna pågår ofta i åtta månader) repeterar flera skådespelare varje roll i pjäsen, några månader innan väljer Ariane den hon tycker gör rollen bäst. Det är aldrig säkert att man får vara med i nästa uppsättning. Man måste jobba sig till det. Skådespelarnas ödmjukhet är enastående. De vägleder varandra, åtar sig bli vägleda och på så sätt utvecklas de i snabb takt. Varje dag är man beredd att nå höjderna av sin kapacitet.

Tisdag 18 augusti

Idag fick vi se exempel på hur ett objekt kan skapa handling och ge en hel improvisation. Därför, menar Ariane, måste skådespelare också vara tekniker/rekvisitörer. Hon tycker att det ingår i skådespelarens jobb att kunna hitta objekt som skapar aktion på scenen. Dagens nyckelfras: Rör inte på dig hela tiden. Bra övning: Stå stilla när du talar. Som förr i tiden.

Onsdag 19 augusti

Maskens karaktär föds ur enkelhet. KomPLICERA inte. Exempel:

Fråga: Är inte denna plats vacker? Svar: JA eller NEJ!

Stå inte och grimasera och tänk ut något intelligent att svara.

Torsdag 20 augusti

Näst sista dagen. När jag läser igenom anteckningarna jag gjort under dessa veckor känns mina insikter triviala. Kanske är det så att när man lär sig något som känns helt rätt så upplever man det som naturligt och uppenbart snarare än som en ny upptäckt. Det är svårt att formulera den kunskap som jag känner har absorberats av min kropp. I morgon ska jag försöka göra en lista med det som jag tror är kärnan i Théâtre du Soleils arbete och vad jag kommer att ta med mig in i mitt framtida arbete.

Fredag 21 augusti

- VÄLDIGT hårt arbete. De börjar klockan nio på morgonen och åker hem när de är färdiga men innan sista tunnelbanan.
- Skådespelarnas ödmjukhet.
- Noggrannheten och detaljerna. Varje minut på scenen repeteras minutiöst.
- Fantasmuskeln. De leker och tränar konstant sin fantasi.
- Sluta tänka.
- Favoritnyckelfras: "A clear symptom of passion, thats what an actor is supposed to give."

KIM THEODORIDOU BERGQUIST

Både Kims och Anna Mannerheims dagböcker finns att läsa i längre format på www.teaterforbundet.se

Ariane och skådespelarna från Théâtre du Soleil tackar för workshopen.

Tack alla deltagare för en fantastisk Scenkonstbiennal!

Scenkonstbiennalen i Malmö blev den största i festivalens historia!

Vi på Teaterunionen vill tacka våra lokala arrangörer
Malmö Stadsteater, Skånes Dansteater och Malmö Opera.

Vi tackar alla som arbetade med de valda föreställningarna,
studentproduktionerna och de internationella gästspelen.

Stort tack också till våra medlemmar som arrangerade seminarier,
workshops och samtal under de intensiva dagarna i Malmö.

Nu börjar arbetet med Scenkonstbiennalen 2017 som kommer att arrangeras i Norrköping!

För att få löpande information om Scenkonstbiennalen och Teaterunionens övriga arbete,
prenumerera på vårt nyhetsbrev. Registrera din mailadress på teaterunionen.se

teaterunionen

www.teaterunionen.se // info@teaterunionen.se // 08-462 25 30

"Ge plats för fler nyskrivna verk i musikalvärlden"

Musikalvärlden är trög. Stora pengar tjänas, ofta är verken skrivna i en annan tid och könsnormer reproduceras. Det är något som Musikalavdelningens styrelse vill ändra.

– Vi har en styrelse som brinner för mångfald och jämställdhet, det är roligt, säger ordföranden James Lund.

EN SÄRSKILD KVINNOGRUPP HAR BILDATS inom avdelningen. Men frågor om mångfald och jämställdhet engagerar alla i styrelsen.

– Vi har nu en ganska stor styrelse och har ökat antalet ordinarie medlemmar för att få spridning över hela landet. Vi har velat få med alla åldrar, kön och bredda mångfaldsperspektivet i styrelsen, fortsätter James Lund.

Musikalartister är ung som yrkesgrupp och en av de senast bildade yrkesavdelningarna inom Teaterförbundet.

– Jämställdheten förändras mer och mer i scenkonstens Sverige. Se bara på filmen hur medvetet de jobbar där. Jag förstår verkligen att det finns behov av att bilda en kvinnogrupp inom musikalvärlden, det framförs hopplöst omoderna musikalerna ofta med lättklädda kvinnor. Visst finns det jämställda verk, men det behövs mer nyskrivet, och fler kvinnor som upphovsmän, så att de nya verken som skrivs inte faller tillbaka in i gamla klichéer, säger James.

Han har varit med i styrelsen i fem år nu, och fungerat som ordförande i två. James menar att även castingtraditionen måste ändras och utformas mindre klichémässigt än vad det gör idag.

– Redan på det planet måste man tänka mer mångfald. Det handlar nog om att utbilda de som regisserar och castar i mångfald och jämställdhet. Det är i alla fall ett sätt att påbörja arbetet. Det går ju att göra även klassiska verk utan att falla ner i de vanliga fällorna och sprida sunkiga kvinnoideal. Det är jag övertygad om. Men det finns ett större intresse att titta på innehåll idag, och det är roligt.

James menar att man även måste jobba mot de stora teatrar, och förändra synsättet hos dem. Eftersom det fortfarande är pengar som styr och svårt för producenter att ta chanser.

– Det görs nyskrivna verk, men de får sällan den plats de förtjänar. Men vi får börja i det lilla och försöka jobba på i den riktningen.

James är långtidsanställd på Stockholms stadsteater, men just nu är han föräldraledig. Under de tio år han jobbat som musikalartist har jobben allt mer förflyttats från privatteatrar till institutioner.

– I och med att musikalerna tagit steget in på institutionerna, så har det skett en lönedumpning. Privatteatrarna har sett att vi tackar ja till löner som ligger lägre än deras egna, och infört månadslöner på sina teatrar, utan allt det fördelaktiga som finns på institutionsteatrar. Det är ingen bra utveckling. Sådant måste styras upp i kollektivavtalen.

EN AKTUELL FRÅGA SOM DISKUTERAS just nu inom musikalavdelningen, i kölvattnet av en händelse i Göteborg i somras, är hur formerna för auditions kan förändras.

– Vi vill hitta vägar för att göra auditionstraditionen mer öppen inom musikalvärlden. Den måste bli mindre sluten. Det ställer till problem när man inte släpper in unga förmågor och bara tar in inbjudna till auditions. Men man behöver inte göra underhållning av det. Det finns andra vägar att gå. Det är fullt möjligt att genomföra öppna auditions och helt nödvändigt, utan att utsätta deltagarna för förnedrande situationer. Det här är en jättediskussion inom avdelningen idag.

Musikalavdelningen höll i ett välbesökt seminarium på bienalen i våras om hur man jobbar med nyskrivna musikalerna genom att arrangera workshops, något som blir allt vanligare i Sverige.

– Man jobbar med en bit text och förfinar den under en workshop. Få musikalerna sätts upp på stor scen direkt. Det är för

Magdalena Boman

dyrt, de jobbas fram långsamt bit för bit. Vi vill hitta former för hur den här metoden ska fungera bättre i Sverige, med de regelverk vi har, a-kassan till exempel. Musikalartister är extremt hungriga på att göra nytt material, och är villiga att göra det gratis. Men om jag är arbetslös får jag göra det då enligt regelsystemet för a-kassan? Om jag har ett jobb och blir tillfrågad om en ledig dag, och säger ja, då konkurrerar jag ut en arbetslös. Vi vill hitta riktlinjer för hur det här ska gå till. Hitta en ersättningsmodell som gör den här typen av arbete möjligt. Det är en komplicerad och viktig fråga, som kanske bör regleras i ett kollektivavtal. Vi kommer i alla fall att jobba mer med detta framöver.

MAGDALENA BOMAN

Namn: James Lund.

Ålder: 35 år.

Bor i: Bagarmossen.

Familj: två barn med musikalartisten Cecilia Skarby.

Senaste produktionen: Parade på Wermlands Opera.

Avdelningens ambition och arbetssätt: Vill ha många öron och ögon ute på alla landets teatrar, för att få en överblick om vad som händer. Många möten sker via Internet, men avdelningen har ambition att hålla medlemsmöten på flera ställen i landet, nästa är planerat till Göteborg, därefter Malmö, sedan Stockholm.

FORTBILDNINGSKURSER FÖR SKÅDEPELARE

HÖSTEN 2015 **Teater**
Alliansen

Normkreativ föreställningsanalys
– med Liv Elf Karlén 28-30 september

Rösten och den klassiska grekiska texten
– med Nadine George 12-23 oktober

Ljusboksinläsning
– i samarbete med Visuellt Ljud AB 26-30 oktober

ABC i teaterregi
– grundkurs med Kia Berglund 9-13 november

LÄS MER OCH ANSÖK PÅ WWW.TEATERALLIANSEN.SE/KURSER

URPREMIÄR
24.9 - 9.10

JAG ÄR ETT TRÄD
-om människans förhållande till naturen

2-6 år

Regi TATU HÄMÄLÄINEN
På scen ELIISA ERÄVALO

UusiTeatteri
www.uusiteatteri.se

Se filmen om Joe Hills liv men fyll på kunskapsluckor med extramaterialet

18 ÅR EFTER ATT Bo Widerberg gick bort kommer den första Widerbergboxen med fem av hans filmer och en film om honom.

Mest uppmärksammas i boxen är Joe Hill, en film som varit i det närmast omöjlig att få tag i en längre tid. Nu restaurerad och med nypremiär lagom till hundraårsminnet av Hill i den amerikanska delstaten Utah.

Av kommentarspåret till filmen med bland andra Thommy Berggren som spelade huvudrollen och filmfotografen Jörgen Persson, förstår man att och varför produktionen havererade flera gånger innan den fick premiär 1971.

Såväl arbetstider som arbetsvillkor var helt enkelt kaotiskt oacceptabla, som regiassistenten Peter Schildt påpekar.

När Bo Widerberg gjorde filmen var de biografiska luckorna om Hill än större än idag. Så Widerberg bygger och broderar egna bilder av Hills liv med följden att fil-

men blir fragmentarisk, fastnar i klichéer och både Hills politiska engagemang och konstnärliga ambition hamnar tyvärr i bakgrunden.

Samtidigt är det ett måste att se filmen och sikta Hill hundra år senare. Men se gärna kommentarspåret först så blir det både mer givande och lättare att överse med det som haltar.

FOTBOLLSSAGAN OM FIMPEN från 1974 är daterad ett annat Sverige och gör den motsägelsefullt aktuell. Som Widerberg själv sa: "Jag känner mig inte oförhindrad att inte säga en enda social sanning. Jag lägger fram de blå dunsterna prydligt plastförpackade".

Om Widerbergs teateruppsättningar påminns man om i tv-uppsättningen av Arthur Millers "En handelsresandes död" med Carl-Gustaf Lindstedt som en lysande krackelerande Harry Loman. Där, liksom i den engelska filmatiseringen av Knut

Hamsuns, "Victoria" finns klassperspektivet tydligt redan i introet.

Sist i boxen ligger Widerbergs sista film "Lust och fägring stor" om sin egen (?) tonårstid och kåtdrömmar.

Jag saknar Kvarteret Korpen och Ådalen 31, som tematiskt hade stämt väl med Joe Hill. Men det kommer väl en box 2?

Till den här boxen får vi som bonus istället Stefan Jarls dokumentär "Liv till varje pris" om Bo Widerberg som introducerar en av våra stora filmskapare.

GERT LUNDSTEDT

NORRBOTTENSTEATERN SÖKER BELYSNINGSMÄSTARE för tillsvidare anställning. Heltid.

Vi söker dig som har utbildning och några års erfarenhet som belysningsmästare / ljussättare inom scenkonst. Tillträde 1 januari 2016. Ansökningshandlingar med CV och löneanspråk skickas senast den 27 september 2015 till cecilia.g.larsson@nll.se eller till:

NORRBOTTENSTEATERN
(märkt med) ansökan belysningsmästare.
Box 50136, 973 24 Luleå

För mer information kontakta

Teknisk chef, LOTHAR BELLGARDT
070-369 16 10, e-post: lothar.bellgardt@nll.se

Fackombud Teaterförbundet, MATS PONTÉN
070-237 39 31, e-post: mats.ponten@live.se

NORRBOTTENSTEATERN

KONSTNÄRSNÄMNDEN

Aktuella utlysningar inom teater, dans och film

PROJEKTBIIDRAG

Söks för projekt eller utvecklingsarbete
Ansökningsperiod 12 september-19 oktober

INTERNATIONELLT KULTURUTBYT

Söks om du har en inbjudan utomlands eller vill bjuda in någon till Sverige

RESEBIDRAG Söks för en resa utomlands för t ex research eller fortbildning

DANS:

STUDIOSTIPENDIUM I STOCKHOLM
VISTELSESTIPENDIUM I BERLIN OCH NEW YORK

Sista ansökningsdag 3 november
(pappersansökan 27 okt.)

Konstnärarnämnden är en statlig myndighet som främjar konstnärernas och konstverks utveckling såväl genom fördelning av bidrag som andra åtgärder. Myndigheten analyserar och sprider kunskap om konstnärernas ekonomiska och sociala villkor samt bevakar löpande trygghetssystemens utformning och tillämpning i förhållande till konstnärligt arbete.

www.konstnarsnamnden.se
08-506 550 00

Temadagen Focus:WORK

JÄMLIK SCEN

5 OKT / JÖNKÖPING

Hur kan scenen spegla samhällets mångfald?

Nigel Osborne

World Economic Forum on Culture m.m.

Åsa Söderberg

Skånes dansteater

Staffan Forssell

Kulturrådet

Magnus Kirchhoff

Stockholms konstnärliga högskola

med flera + teaterföreläsning + fotoutställning

Program och anmälan

www.sharemusic.se/jamlikszen

Region
Jönköpings län

**SHAREMUSIC
SWEDEN**

www.sharemusic.se

RAZY FOR YOU

Följ ditt hjärta

En feelgood-musikal av
George och Ira Gershwin
Musik och sångtexter George och Ira Gershwin
Manus Ken Ludwig
5 SEPTEMBER 2015 - 10 MARS 2016

EN OPERA AV HANS GEFORS MED
LIBRETTO AV KERSTIN PERSKI EFTER

ALFRED HITCHCOCKS NOTORIOUS

URPREMIÄR 19 SEPTEMBER 2015
SPELAS T O M 1 NOVEMBER 2015

*Notorious stöds av Sten A Olssons
stiftelse för forskning och kultur.*

GöteborgsOperan - m.fl. i samarbete med GÖTEBORGSOPERAN

Köp biljetter och boka bord i GöteborgsOperans Restaurang
opera.se/ 031-13 13 00

Följ oss på facebook.com/goteborgsoperan

GÖTEBORGSOPERAN

Förbundsnytt

Mika Romanus ny förbundsdirektör

– Det är med stor glädje jag kan välkomna vår nya förbundsdirektör, Mika Romanus, en topprekrytering, säger Teaterförbundets ordförande Anna Carlson. Mika äger stor kunskap om det kulturpolitiska området och känner väl villkoren för våra medlemmar. De som arbetar professionellt inom scen- och filmområdet står inför stora utmaningar och med Mika i organisationen kommer Teaterförbundet stå starkt rustat att möta dessa.

Mika Romanus arbetar idag som enhetschef och stf. generaldirektör på Kulturrådet inom Enheten för scen, musik, bild och form. Hon har tidigare arbetat med kulturpolitiskt strategiska frågor för flera uppdragsgivare både nationellt och internationellt, och har också erfarenhet från produktion och agentverksamhet.

Mika Romanus tillträder den 1 januari 2016, då nuvarande förbundsdirektör Jaan Kolk går i pension.

Foto: Jonas Hallqvist

Många kollektivavtal ska förhandlas 2015/16

I höst drar en ny avtalsrörelse igång. Många avtal ska förhandlas om, först ut är film/tv/videoavtalet. Därefter kommer avtalen för institutionsteatrar och privatteatrar, samt avtalen med Teatercentrum och Danscentrum. Flera förhandlingsdelegationer kommer att tillsättas, med representanter från yrkesavdelningarna. Har du idéer eller tankar kring vad du tycker att de nya avtalen ska innehålla, hör av dig till styrelsen för din yrkesavdelning. Du hittar kontaktuppgifter på hemsidan under Din yrkesavdelning.

Nya avtal för SVT/UR

Teaterförbundet har tecknat nya kollektivavtal med SVT och UR, som gäller för medverkan av konstnärlig art vid produktion av tv. Avtalet med UR är ettårigt och gäller 1 januari 2015 – 31 december 2015. Det innehåller en löneökning med 2,5 procent. Avtalet med SVT är tvåårigt och gäller den 1 januari 2015 – 31 december 2016. Det innehåller en löneökning med 2,5 procent per år. Det är första gången som UR och SVT tecknar separata avtal med Teaterförbundet då detta tidigare reglerades i ett gemensamt avtal. Avtalet för radioproduktion är fortfarande gemensamt för SR och UR.

En dag i jouren

En medlem som regisserat en barnföreställning kontaktade Teaterförbundet då hans namn inte stått utsatt på affischer och webbsidor. Enligt upphovsrättslagen har en upphovsman alltid rätt att bli namngiven. Teaterförbundet kontaktade producenten som förde in medlemmens namn i informationsmaterialet. Har du frågor om lön, kontrakt, avtal eller något annat som rör din arbetssituation, kontakta TFs medlemsjour på 08-441 13 00 eller jour@teaterforbundet.se

Enkät från film- avdelningen

I våras skickades en enkät ut från filmavdelningen med frågor som bland annat berörde ersättningsnivåer för långfilm, kortfilm och reklam. Ungefär 30 procent av dem som fått enkäten svarade.

I enkäten kunde de som svarade också framföra önsknings för Teaterförbundets och filmavdelningens arbete. Man vill att Teaterförbundet ska arbeta för en bättre arbetsmiljö, och säkerställa att regler följs på arbetsplatserna. Andra vill att Teaterförbundet ska organisera spelbranschen. Man vill också veta mer om filmavdelningens arbete. Filmavdelningen planerar att göra enkäter med jämna mellanrum. Men för att få ett bra resultat är det viktigt att så många som möjligt svarar.

Liten pensionsskola

Med detta nummer av Scen & film följer "Liten pensionsskola för dig som arbetar inom scen och film". Den ger dig en överblick över hur pensionen fungerar och vad du själv kan påverka.

I våras tecknades ett nytt pensionsavtal för institutionsteatrarna. Det innebär stora förändringar och gäller alla som arbetar på institutioner. Dansare, sångare, skådespelare och andra konstnärliga yrken fick också ett nytt omställnings- och karriärväxlingsavtal som ersätter ordningen med lägre pensionsåldrar.

I foldern finns en kortfattad presentation av de nya avtalen. Men det finns också en översikt över de pensionsavtal som gäller på andra delar av scen- och filmområdet. Den tar även upp vad som gäller för dig som är verksam som egenföretagare eller arbetar hos en arbetsgivare utan kollektivavtal.

Teaterförbundet / för scen och film

Förbundsstyrelsen

Verkställande utskott: Anna Carlson (skådespelare) ordförande, Minna Krook (koreograf), vice ordförande, Thomas Nording (scen tekniker), Peter Schildt (filmregissör), Theresé Hörnqvist (producent).

Övriga ledamöter: Måns Clausen (skådespelare), Ulrika Dalenstam (administratör), Robert Forsman (tekniker), Zofi Nilsson (scenograf), Simon Norrthon (skådespelare), Daniel Norgren Jensen (dansare), Martyna Lisowska (musikalartist), Inga Onn (skådespelare), Pontus Plaenge (skådespelare/regissör), Annika Stödborg (maskdesign film).

Kontakt: Förbundsstyrelsens e-postadresser finns på webben under fliken förbundet/organisationen.

Teaterförbundets kansli:

Besöksadress: Kaplansbacken 2A
Postadress: Box 127 10, 112 94 Stockholm.
Telefon: 08-441 13 00
Öppettider: Vardagar: 9.00–16.30

E-post: info@teaterforbundet.se
Hemsida: www.teaterforbundet.se
facebook.com/teaterforbundet
twitter.com/teaterforbundet

Förbundsnytt

På de här sidorna kan du läsa om vad som är på gång inom förbundet. På teaterforbundet.se hittar du mer information och fler nyheter. Har du tips för sidorna mejla ase.axberg@teaterforbundet.se

**PRODUCENTEN –
DEN MODERNA
BALANSKONSTNÄREN**

#vadgörenproducentegentligen

**Kom, lyssna
och delta i samtalet om
producentrollen – diskrepansen mellan
utbildning och verklighet.**

Styrelsen i avd 112 välkomnar er till en spännande eftermiddag
24 oktober kl. 13.00-17.00
på Stockholms Improvisationsteater (*Sigtunagatan 2*)
medverkande **PeO Sander** från **StDH** m.fl.
OSA senast 12 okt till helena@sharemusic.se

Teaterförbundet
Administration/Produktion
/Kommunikationsavdelningen

Dags att söka Smalbensstipendiet 2015!

Smalbensstipendiefonden instiftades 2012 för att utdela ett återkommande stipendium till den eller dem som med teatrala medel utdelar en välriktad spark mot smalbenen på all slags diskriminering.

Fondens stipendium på 10 000 kr utdelas i november 2015.

Ansökningstid 15 september — 15 oktober 2015

Frågor som ska besvaras i ansökan

1. Beskriv så konkret du/ni kan dina/era visioner, vad du/ni vill uppnå?
2. Beskriv så konkret du/ni kan vad du/ni vill göra om du/ni får stipendiet?
3. Redogör för dina/era kompetenser och erfarenheter i relation till det du/ni vill genomföra.

Ansökningar skickas till: smalbensstipendiet@teaterforbundet.se

Fondens styrelse utgörs av Sofia Berg Böhm, Farnaz Arbabi, Jimmy Endeley och Stefan Böhm. Styrelsen kommer att granska och bedöma inkommande ansökningar samt utse stipendiat.

Tidigare stipendiater

2013 Dimen Abdulla för "På alla fyra"
2014 Evin Ahmad för "Betongsafari"

Kalendarium

- 17 sep **Ansök till Kulturkontakt Nord**
Programstöd till kultur- och konstprojekt.
- 28 sep **Normkreativ föreställningsanalys**
- med Liv Elf Karlén (Teateralliansen)
- 29 sep **Studiobar i hangaren Subtopia**
Mötesplats för dig som arbetar bakom scen och kamera inom tv, film, scenkonst, event och musik.
- 05 okt **Förbundsstyrelsemöte**
(Teaterförbundet för scen och film)
- 05 okt **Rösten och Shakespeares texter**
- kurs med Nadine George (Teateralliansen)
- 05 okt **Focus: WORK – Jämlik scen**
Hur får vi scenen att spegla samhällets mångfald?
(Share Music Sweden – Jönköping)
- 12 okt **Rösten och den klassiska grekiska texten**
- kurs med Nadine George (Teateralliansen)
- 15 okt **Sök Smalbensstipendiet 2015**
Till den som med teatrala medel utdelar en välriktad spark mot smalbenen mot all slags diskriminering.
- 18 okt **Yrkesavdelningskonferens**
(Teaterförbundet för scen och film)
- 19 okt **Utbildning i arbetsmiljö för scenkonsten**
Partsgemensam utbildning (Teaterförbundet, Svensk Scenkonst m fl)
- 19 okt **Fulkultur – finkultur**
Första delen i en seminarierie i två delar
(Kulturakademin Trappan Göteborg)
- 22 okt **Frukostseminarium med Minna Krook**
Om ett hållbart yrkesliv i det kulturella landskapet.
(Kulturakademin Trappan Göteborg)
- 26 okt **Inläsning av ljudböcker**
- en veckas kurs i Stockholm (Teateralliansen och Visuellt ljud)
- 09 nov **Förbundsstyrelsemöte**
(Teaterförbundet för scen och film)
- 09 nov **ABC i teaterregi för nyfikna skådespelare**
- grundkurs med Kia Berglund (Teateralliansen)
- 16 nov **Arbetsmarknadsdag för filmbranschen**
Stockholms Dramatiska Högskola (Teaterförbundet, AF Kultur, StDH)
- 16 nov **Sketchup**
Tredagars grundkurs i planritning och rumsgestaltning med Christian Olander. (Kulturakademin Trappan Göteborg)

Försäkra firman mot det oförutsedda!

Ett filmteam spelar in en reklamfilm i sin studio. Kameran tappas i golvet, objektivet förstörs. Shit – 80 000 kronor för ett nytt objektiv! Eller hur var det när Lisa snubblade på sin turné och spillde kaffe över en ljudanläggning i den lokal hon hyrde in sig, och ägaren krävde henne på ersättning. Vad kostade inte det?

1

Skadan uppskattas till 80 000 kronor för ett nytt objektiv. Försäkringen lämnar ersättning med 71 100 kronor och i detta fall är självrisken 8 900 kronor. I vissa fall kan även extrakostnadsförsäkringen ersätta hyra av objektiv under en kortare tid.

2

Försäkringen ger ersättning vid ansvarsskada. För Lisas del betalar Folksam 150 000 kronor medan Lisa får stå för självriskens som är 8 900 kronor.

Teaterförbundet har avtal med Folksam

Teaterförbundet har ett avtal med Folksam som erbjuder en småföretagarförsäkring för 108 kronor i månaden. Den innehåller ett grundförsäkringsskydd som hjälper dig vid oförutsedda situationer som dessa.

Läs mer på:
www.folksam.se/teaterforbundet/
På Teaterförbundets webbplats under fliken egenföretagare finns broschyren *Smarta försäkringar för frilansande egenföretagare*.